

Г. І Б С Е Н

ВЕЛЕТНІ ПІВНОЧІ

На українській сцені вперше
була виставлена 10 жовтня
1931 року в Державному драм.
виставському театрі ім. Шев-
ченка в м. Києві.

РЕПЕРТУАР ДЕРЖТЕАТРУ ім. ШЕВЧЕНКА
Ставлення К. БЕРЕЖНОГО
Музика Н. ПРУСЛІНА
Оформлення А. ПЕТРИЦЬКОГО

В поодиноких ролях висту-
пали такі артисти: Ернульф —
І. Мзр'яненко, Сігурд — Л. Сер-
дюк, Гуннар — О. Олександрів,
Торольф — М. Тінський, Йор-
діс — Л. Ганкебуш, Дагні — Р. Не-
щадименко, Корє — Замичков-
ський, Егіль — О. Тернюк. 6 си-
нів Ернульфових: Демченко,
Кривоуск, Іщенко, Нечаїв-
ський, Радчук, Хорошун.

Г. ІБСЕН

ВЕЛЕТНІ ПІВНОЧІ

ДРАМА НА 4 ДІЇ

ПЕРЕКЛАД ІР. СТЕШЕНКО

Редакція і передмова

А. БЕРЕЗИНСЬКОГО

Р У Х

Бібліографічний опис цього видання вміщено в „Літопису Українського Друку“, „Картковому репертуарі“ та інших покажчиках Української Книжкової Палати

Г. ІБСЕН

Творчість Генріха Ібсена (H. Ibsen), знаменитого норвезького драматурга, припадає на другу половину дев'ятнадцятого століття, саме тоді, коли в Норвегії відбувався процес глибоких суспільних і економічних змін, процес наростання нової буржуазії — торговельної і промислової, наростання капіталізму. В інших країнах, Франції, Німеччині, Данії, і навіть у сусідній Швеції цей процес розпочався значно раніше. В Норвегії цей процес природньо задержався на деякий час, завдяки специфічним умовам життя норвезького населення, географічному положенню Норвегії і іншим причинам. Але ненадовго. В половині 19 століття ми бачимо в Норвегії вже торговельний і промисловий капітал, бачимо боротьбу дрібної буржуазії і її світогляду з капіталізмом та його мораллю, а далі початки робітничого і соціалістичного руху. В Ібсені найшла дрібна норвезька буржуазія співця і виразника своєї моралі, в творах Ібсена відбився цей процес соціально-економічного переродження Норвегії,

Норвегія, — північна частина Скандінавського півострова, — країна фйордів, скель, гір і лісів. Заселена рідко, населення розкинене між численними острівцями і скелями, оселя від оселі віддалена далеко, міських селищ небагато, більших міст, за винятком столиці країни, Християнії (Осло), зовсім мало. Населення високо культурне, відважне, за часів Ібсена займалось майже переважно рибальством, торгівлею і дрібними лісовими промислами. Норвежці — знамениті мореплавці, що з давніх часів уславились своїми морськими подвигами й далекими подорожами, індивідуалісти, із слабкими традиціями суспільної боротьби, з невеликим про шарком пролетаріату в тих часах, що й впливало на психіку і світогляд народніх мас. Перекази про давно минулі геройські подвиги сміливих норвезьких вікінгів — морських розбишак, що запливали своїми кораблями до Англії, Ісландії і навіть до далекої Сіцилії й Італії, ще й досі живуть між норвежцями свіжими спогадами в народніх сагах — легендах. Норвезька інтелігенція довгий час була під сильним культурним впливом данців, літературна мова в Норвегії також довгий час була данська. Щойно за часів Ібсена, в половині 19 століття, в Норвегії почалось національне відродження, і появились твори, писані чистою народньою норвезькою мовою.

Щождо суспільного обличчя Норвегії, то на початку 19 століття обличчя це творила дрібна буржуазія, оті дрібні торговці, ремісники, засібні

селяни, із властивою їм психікою дрібного власника, із своєрідною міщанською мораллю, міщанським світоглядом.

Капіталізм сильно змінив це обличчя Норвегії. Перш за все відбилось це на розвитку міст, промисловости, а вслід за тим і на світогляді, моралі населення. Етика капіталу почала витіскати дрібнобуржуазну мораль норвежця з його сагами та повір'ями, вливала нові, властиві капіталізові думки й поняття. І далі: народився робітничий рух, такий незначний в Норвегії досі, що все далі зростав і зростає.

Генріх Ібсен народився 1828 року в містечку Скієн, на березі затоки Хрістіянії в сім'ї дрібного купця. Замолоду аптекарський учень у провінціальному містечку, де докладно пізнав він обмежений міщанський світогляд норвежця.

Як сказано вище, в тому часі норвезька інтелігенція говорила й писала здебільшого поданськи. Норвезької літератури, норвезькою мовою не було. Ібсен, разом із Бернштерне Бернсоном, належить до перших норвезьких письменників, що почали писати рідною мовою. 1851—1857 років був Ібсен режисером національного норвезького театру в Бергені, а відтак директором театру в Хрістіянії. І на цей час припадають перші його твори, поезії а відтак драми.

В перших початках своєї літературної творчости Г. Ібсен являється гарячим сторонником норвезького національного руху. Сам романтик,

захоплюється легендами і переказами із історії Норвегії і використовує ці сюжети для своїх творів. Так повстає кілька його драм і трагедій, основаних чи на історичних мотивах, чи на народніх сагах.

Та не ці молодечі твори Ібсена принесли йому славу світового письменника, хоч написані талановито і блискучо. Ці твори не мали поспіху і в самій Норвегії, де Ібсена недолюбливали інтелігентські кола за його „мужицьку“ мову і певного роду революційні думки, що він їх висловлював, будиши під впливом тих поглядів, що їх рознесла по Європі революція 1848 року. Селяни ж, яким Ібсен був ближчий, аніж норвезькій інтелігенції, не знали Ібсена, бо не читали його.

Літературна творчість Ібсена найшла спершу признання поза Норвегією, в першу чергу в Німеччині та в слов'янських країнах, і то головно завдяки його психологічним і соціяльним драмам, що викликали живу дискусію і критику, створили цілу низку літературно-критичних студій і працю тими проблемами, що їх поставив Ібсен. До цих драм Ібсена належать в першу чергу: «Бранд» (1866), «П'єр Гінт» (1867), «Доктор Штохман», «Підпори громадянства», «Нора» (1879), «Ворог народів» (1882), «Дика качка», «Жінка з моря», «Архітект Сольнес», «Джон Боркман» (1900) і інші. Всі ці драми перекладені майже на всі світові мови, по-російськи виходили вони кількома виданнями, видавались і в перекладі на українську мову (деякі переклади в Галичині, переклади Грінченкової

в Києві, повне видання творів Ібсена, що виходить тепер у виданні Держвидаву).

Усі драми Ібсена відбивають у собі процес перетворення Норвегії з дрібнобуржуазної країни в країну капіталістичну, процес, висвітлений з точки зору дрібнобуржуазного інтелігента-індивідуаліста, яким був Ібсен. Велика частина їх пройнята символізмом, таким властивим літературним представникам дрібнобуржуазної інтелігенції, з їх неможливістю поставити чітко перспективи суспільного розвитку. І в Ібсена символізм виступає часто там, де не може він розв'язати поставленого собі питання, піднятої ним суспільної проблеми.

Виріс Ібсен на ґрунті норвезької дійсности і головну увагу в своїх творах звертає він на цю дійсність. В його творах бачимо ми з одного боку сатиру на всі ті нові для дрібнобуржуазної суспільности Норвегії думки і стремління, що приносить їх із собою капіталізм, критику капіталістичної етики, з другого боку виступає Ібсен проти вузько-міщанської моралі, проти буржуазної олігархії і висуває нові, свої думки, стараючись прищепити їх громадянству. Але ці ідеї Ібсена не вибігають поза рамки світогляду дрібнобуржуазного інтелігента, хоч і поступового, цей бунт героїв із драм Ібсена проти міщанства є бунтом одиниці проти думки більшости оточення, а не свідомою боротьбою громадського діяча на ґрунті класової боротьби.

Цієї боротьби Ібсен не бачить, хоч ставиться із симпатією до робітничого руху, про що заяв-

ляє не раз у своїх листах до різних діячів соціалістичного табору Норвегії. Індивідуалізм інтелігента; дрібнобуржуазний світогляд переважає, і в творах Ібсена ми бачимо майже всіх героїв у цій неясності, в браковій чітко визначеній позиції в класовій боротьбі. Ібсен не розуміє класових змагань пролетаріату, не бачить їх. І це є причиною того, що думки його героїв (отже і думки автора), часто сміливі, піднесені, не знаходять свого завершення і не приводять до тих висновків, до яких вони повинні були б дійти. Ібсен критикує, блискучо критикує основи дрібнобуржуазних кіл громадянства, гостро виступає проти капіталістичної етики—і не договорює там, де треба ясно сказати про майбутнє, про те, які ж урешті-решт перспективи дальшого життя стають перед його героями, перед громадянством. Він стає тільки в обороні дрібної буржуазії проти наступу капіталу на неї, в обороні одиниці-індивідуаліста проти впливу й натиску міщанського оточення.

З того світогляду Ібсена, з того його настановлення випливає і те, що до суспільних процесів підходить він із точки зору дрібнобуржуазного інтелігента, що намагається зреформувати буржуазне суспільство в дусі дрібнобуржуазної ідеології. Капіталіст у п'єсі Ібсена приймає багато ідеалів дрібної буржуазії, приймає її мораль («Підпори громадянства»), стає проповідником «правди», намагаючись відкрити очі своєму батькові та його жертвам («Дика качка»). І навіть там, де

говорить він про «дітей вулиці», про пролетаріят («Доктор Штокман»), не говорить він про клясову боротьбу, а про «виховання» пролетаріату, виховання, яке дасть колись можливість дітям «виправити» помилки батьків.

Такий характер творчости Ібсена, цього типового представника дрібної буржуазії, з психологією інтелігента-індивідуаліста. Твори його — це продукт цієї психології, цього світогляду. Позитивною рисою його творів є критика підстав дрібно-буржуазного суспільства, критика влучна і смілива, бунт проти міщанської зашкарублості, типової не тільки для Норвегії. З великим знанням і майстерністю малює Ібсен психологію дрібної буржуазії, і ці сторінки в його драмах мають свою дійсну і велику цінність, коли не говорити про високу літературну вартість і мистецьке досягнення його творів.

Розглядів і критиці творів Ібсена та його поглядів присвячена велика література різними мовами. В марксистській літературі є чимало праць про Ібсена та його творчість. Згадаймо тут тільки статті Фріче, Луначарського, Когана, знамениті статті про Ібсена, що їх писав Плеханов, і інші.

Ще за життя Ібсена (Ібсен помер 1906 року) твори його найшли живий відгук в європейській літературі, створили цілу школу послідовників Ібсена. Їх вплив позначився і на творчості деяких українських письменників, як Кобилянська, деякі «молодомузівці», символісти; під впливом

Ібсена і Б. Грінченко написав декілька своїх п'єс, як прим. «На новий шлях» і інші.

Великим успіхом тішились п'єси Ібсена на сцені. Ставились вони майже на всіх сценах світу довгі роки, ідуть вони в театрі і сьогодні, хоч уже рідше і не з таким успіхом.

І крізь український театр пройшов Ібсен з неменшим успіхом, як і на інших сценах. Одною з тих драм Ібсена, що були виставлені на українській сцені, є драма «Велетні півночі» (*Hågmændene paa Helgeland*), яку подаємо в цій книжці в перекладі Ір. Стешенко. Вперше була вона виставлена на українській сцені в Державному драматичному мистецькому театрі ім. Т. Шевченка в Києві, 10 жовтня 1921 року, у ставленні К. Бережного.

Драма «Велетні півночі» (властива її назва «Вояки в Гельголянді»—*Hågmændene paa Helgeland*) написана 1858 року і належить до кращих п'єс Ібсена з першого періоду його літературної творчості. В основу її поклав Ібсен народні перекази про геройські бої вікінгів з Ісландії, що була заселена виходцями з Норвегії в 10 столітті, славні походи Сігурда Могутнього і Ернульфа з Гельголянда та його синів, перекази, оспівувані в народніх норвезьких сагах (легендах) по сьогоднішній день. «Велетні півночі»—це уривок із епопеї старої Норвегії, що в ній відбите життя і звичаї цього хороброго і сміливого народу. На тлі переказів про ці давно минулі геройські вчинки нор-

везьких предків виводить Ібсен свій улюблений ідеал сміливого, гордого й непокірного Сігурда та відважної і хороброї жінки Йордіс, протиставлячи їм Гуннара і Дагні, що в їх постаті хоче він зобразити тих своїх земляків, таких неподібних до їх легендарних предків, земляків, що в них міщанство заступило колишню хоробрість і сміливість, вигідне неплодне життя—колишні труди і подвиги. Свій виступ проти розманіжености дрібної буржуазії Норвегії, проти змагання до вигідного й безтурботного життя зручно вплітає Ібсен в історію минувшини, використовує народні саги, для своєї проповіді «сильної і шляхетної людини», шляхетної в розумінні інтелігента-індивідуаліста, яким був Ібсен. Ця драма являється безперечно відображенням своєї доби, тих суспільних процесів, змагання капіталу з дрібною буржуазією, що відбувалися в Норвегії в половині 19 століття.

Драма «Велетні півночі» цікава також з літературного боку своїм художнім використанням народніх переказів, своїм переданням старовинних норвезьких звичаїв, повір'їв і життя, що ще досі находять свій відгук у народніх масах Норвегії й Ісландії.

А. Березинський.

ВЕЛЕТНІ ПІВНОЧІ

ДІЙОВІ ОСОБИ

Ернунд із фйордів, державець земель Ісландських.

Сігурд Могутній, ватаг вікінгів.

Гуннар, заможний власник на Гельголянді, в Норвегії.

Торольф, найменший син Ернундів.

Дагні, Ернундова дочка.

Йордіс, його приймачка.

Коре, селянин гельголяндський.

Егіль, Гуннарів син маленький, 4 років.

Ернундові й Сігурдові вояки.

Озброєні слуги, вигнанці, гості, челядь, жінки.

Дія відбувається в 10 віці, за Еріка Кривавого, в північній Норвегії, в Гуннарівім будинку або коло нього.

ПЕРША ДІЯ

Високий берег, скелі круто обриваються в море. Праворуч— скелі і сосновий бір, ліворуч — дерев'яна повітка. Внизу, в бухті маячать щогли двох кораблів. Праворуч, у далечині багато шкер (1) та високих острівців; море дуже бурхливе. Північний зимовий день, метелиця.

Сцена перша

Сігурд іде берегом од кораблів. На ньому білий каптан із срібним поясом, синя кирея, грубі штани, хутряні чоботи й шолом, збоку висить короткий меч. За ним зразу ж з'являється Ернульф з правого боку, вгорі між скелями; на ньому каптан із темного баранячого хутра, теляги, грубі штани з вовни й хутряні черевики. На плечах темна кирея, на шолом насунено відлогу, так що обличчя його майже невидно. Він кремезний, дуже високий, з довгою білою бородою, старий і трохи похилений під тягарем років; зброя в нього — кругла тарча (2), меч та спис.

Сігурд уходить перший, озирається навколо, бачить ліворуч повітку, швидко підходить до неї і хоче виламати двері.

Ернульф з'являється на скелі, здригається, побачивши Сігурда, наче пізнає його, сходить із скелі і гукає. З дороги! Назад, вікінгу! (3)

Сігурд повертається, і кладе руку на меч. Ніколи ні перед ким не відступав я!

Ернульф. Одійди, кажу тобі! Ти мусиш одійти! Мені потрібен захист для мого напівзамерзлого вїсська

Сігурд. А мені — для втомленої жінки.

Ернульф. Твої жінки не варті моїх людей!

Сігурд іронічно. Велику ж ціну мають тоді лісові волоцюги на Гельголанді! (4)

Ернульф підносить свого списа. Ти дорого заплаши за ці слова!

Сігурд, виймаючи меча. Стережись, старий, не нахваляйся! Ернульф кидається на нього, Сігурд обороняється.

Сцена друга

Дагні й кілька **Сігурдових** вояків наближаються з берега. На скелях праворуч з'являється шість **Ернульфових** синів.

Дагні іде попереду, в червоній сукні, блакитній киреї та хутряній шапці, гукає вниз до кораблів. Сюди мерщій, вояки Сігурдові! Чоловік мій б'ється з чужоземцем!

Ернульфові сини. На допомогу **Ернульфові** Старому! Збігають униз.

Сігурд до своїх людей. Спиніться, ні кроку! Я й сам його подолаю!

Ернульф до своїх синів. Не заважайте! Знову кидається на Сігурда. Ти заплатиш своєю кров'ю!

Сігурд. Але спершу проллється твоя! Ранить **Ернульфові** руку, спис падає **Ернульфові** з рук.

Ернульф. Добре поцілив, вікінгу!..

Уміло ти меча тримаєш,
І, могутній, прагнеш бою.
Сам Сігурд непереможний
Впав би скошений тобою.

Сігурд, посміхаючись. На цей раз сором його здобуде йому славу.

Ернульфові сини здивовано. Сам Сігурд! Сігурд! Могутній!

Ернульф. Проте, ще вірніше влучив ти тієї ночі, коли викрав дочку мою **Дагні**. Відкидає відлогу з обличчя.

Сігурд та його вояки. Ернульф з фйордів! (5)
Дагні зраділа, але трохи тривожно. Батьку мій!
Брати!

Сігурд. Не підходь, стань за мною!

Ернульф. Немає потреби в твоїй обороні. Наближаючись до Сігурда. Тебе пізнав я зразу, як побачив. Я нарочито сам почав цю суперечку: хотів довідатись, чи правду гомонять, що ти хоробрий над хоробрими в цілій Норвегії. Віднині хай панує між нами мир та згода.

Сігурд. Так, це буде краще. Я з радістю на це готовий.

Ернульф. Ось тобі моя рука. А ти й справді добрий вояка; ні з ким ще так не бився старий Ернульф!

Сігурд, стискуючи Ернульфові руку. Нехай це буде наш останній бій! Розсуди сам нашу спільну справу, постав свої умови. Згода?

Ернульф. Гаразд. І нашій сварці край настане. До інших. Нехай же знають всі, в чім річ: п'ять зим тому двоє вікінгів приїхало до Ісландії (6), то були— Сігурд та Гуннар, вони пристали до берега недалечко від мого дому. І саме тоді Гуннар хитро й силоміць украв приймачку мою Йордіс. А ти, Сігурде хоробрий, узяв Дагні, рідну мою дочку, і завіз її далеко. За це я вимагаю з тебе триста срібних гривень— і цим ти викупиш свою провину.

Сігурд. Справедливий твій суд, Ернульфе; триста срібних гривень заплачу я тобі і додам до них шовкову кирею з золотим мереживом, подарунок Етельстана (7), короля англійського; дорожчої киреї немає в цілій Ісландії.

Дагні. Нехай буде так, мій хоробрий чоловіче; спасибі тобі, батьку! Тепер так легко, так ясно стало на моїй душі! Стискує батькові й братам руки, тихо розмовляє з ними.

Ернульф. Нехай же мир та згода завжди панують між нами! Дагні з цієї хвилини матиме таку саму пошану, як і тоді, коли б її законно віддали ми тобі за згодою всіх кривних.

Сігурд. Мені ти можеш довіритись, як синові своєму.

Ернульф. Я певний цього і зразу ж хочу перевірити твою прихильність до мене.

Сігурд. Готовий я. Скажи ж, чого ти вимагаєш?

Ернульф. Твоєї допомоги. Я хочу, щоб ти словом і ділом допоміг мені. Прийшов сюди я у Гельголянд, щоб відшукати Гуннара і вимагати в нього викупу за Йордіс.

Сігурд здивовано. Гуннара!?

Дагні, так само. Та Йордіс, — де ж вони?

Ернульф. В Гуннаровій оселі, я гадаю.

Сігурд. Де ж саме?

Ернульф. За кілька перельотів стріли звідси. Хіба ж ти цього не знав?

Сігурд, стримуючи хвилювання. Далеко ходив я у море і служив чужоземним королям в той час, як Гуннар жив дома. Нас довго гнала буря, і, нарешті, на світанні припливли ми сюди й пристали до берега. Я, правда, знав, що Гуннарова вітчизна тут, на півночі, проте...

Дагні до Ернульфа. Так ти для цього сюди й приїхав?

Ернульф. Так. До Сігурда. Наша зустріч — це воля великих сил небесних. Так вони хотіли. Коли б я й хотів зустріти тебе, то не знав би, де шукати.

Сігурд задумливо. Так, так... Але скажи, Ернульфе, що хочеш ти вчинити з Гуннаром. Домагатимешся викупу добром чи злом?

Ернульф. Я повинен це зробити. Слухай, Сігурде, що я тобі скажу. Минулого літа я був на тінзі, і багато було там наших почесних мужів. Ми по-

кінчили всі справи, я сидів і пив з своїми земляками; зайшла мова про крадіжку жінок, і довелося мені почути чимало ганебних слів за те, що ту свою образу я так довго залишив без помсти. Тоді я з гнівом присягнув, що поїду в Норвегію, відшукаю Гуннара і не повернусь додому, доки я не змию образи!

Сігурд. Коли так, ти не повинен його милувати.

Ернуль ф. Проте, я буду справедливий, а Гуннара вважають всі людиною високої честі. Я радий, що взявся за це діло. На хвилях морських зістарівся й посивів я. Я почував, що доведеться мені ще раз побувати на морі, раніш ніж... Так, так... Давно вже померла Бертгора, моя добра стара жінка. Старші сини мої щоліта виходили в море, коли ж підріс Торольф...

Дагні радісно. Торольф з тобою? Де ж він?

Ернуль ф. На кораблі... Показує праворуч. Ти не впізнаєш брата, — так виріс він, змужнів. Із нього вийде добрий вояка, і колись мабуть настане час, Сігурде, він поміряється з тобою.

Дагні, посміхаючись. Я бачу і тепер, як і раніш, Торольф наймиліший серцеві твому...

Ернуль ф. Він — молодший і скидається на матір.

Сігурд. Скажи мені... з Гуннаром... ти думаєш сьогодні ж?

Ернуль ф. Чим швидше, тим краще. Проте, я не вимагатиму в нього великого викупу... Не згодиться Гуннар, — нехай на себе нарікає!

Сцена третя

Селянин Коре, поспішаючись, виходить із правого боку; на ньому просте сіре селянське вбрання і хутрянний капелюх із широкими крисами, в руці він тримає ломаку.

Коре. Вітаю вас, вікінги!

Ернульф. Зустріч із вікінгами рідко добро віщує.

Коре. Коли ви люди чесні, то не відмовитесь сховати мене; Гуннарова челядь женеться за мною, вони хочуть мене убити!

Ернульф. Гуннарова?

Сігурд. Так ти напевно зло йому вчинив?

Коре. Я боронив своє право! Вислухайте мене, вікінги. Наша худоба паслася разом на одному острові. Гуннарові слуги зайняли моїх найкращих биків, а один з його челядників ще й глузував із мене, озиваючи мене рабом. Тоді взявся я за зброю і убив його.

Ернульф. То була законна помста.

Коре. Проте, сьогодні вранці його розлютовані люди напали на мене. На щастя, я вчасно довідався про це й утік; але ненадовго, вороги мої доганяють мене — і вони мене не помилують...

Сігурд. Не дуже вірю я твоїм словам! З давніх-давен знаю я Гуннара не гірше за себе і присягаюсь, він не зробив ніколи зла мирній людині.

Коре. Гуннар тут нічим не винен; він сам на півдні зараз; ні — це діло жінки його, Йордіс.

Дагні. Йордіс?!

Ернульф. Так, це подібне до неї!

Коре. Я запропонував Гуннарові викуп за його раба, він згодився; та потім прийшла Йордіс, вразливими словами роздратовувала чоловіка і не дала нам помиритись. Потім Гуннар виїхав на південь; сьогодні ж...

Сігурд дивиться ліворуч. Сюди надходять якісь люди. Чи це не він?

Коре ховається. Сам Гуннар!

Ернульф. Не бійся! Я думаю, що можу помирити вас.

Сцена четверта

Гуннар виходить з своїми людьми з правого боку. На ньому цивільна одежа, кофійковий каптан, грубі штани, синя кирея й капелюх з широкими крисами. Єдина зброя в нього — це невеличка сокира.

Гуннар спиняється здивований, побачивши всіх присутніх. Ернульф із фйордів! Чи тебе я бачу?

Ернульф. Так. Я Ернульф, не помилився ти.

Гуннар, наближаючись до нього. Так будь же бажаним гостем на моїй землі, коли ти приїхав до мене з миром.

Ернульф. Коли й ти думаєш так, як я, — не буде поміж нами сварки!

Сігурд виходить наперед. Вітаю тебе, Гуннаре!

Гуннар радісно. Сігурде, це ти, мій бойовий товаришу!? Стискуючи йому руку. Ти тут, — тепер я певний, що з миром прийшов до мене Ернульф. До Ернульфа. Дай мені твою руку, старий! Тепер я розумію, що привело тебе сюди на північ; ти хочеш побачити Йордіс, твою приймачку! Дай бо руку!

Ернульф. Ти кажеш правду. Так, тяжко ти мене образив, коли без згоди моєї вивіз її з Ісландії.

Гуннар. Ти маєш рацію, старий, і цю помилку юнакову готовий виправити дозрілий муж. Давно чекав я на тебе, Ернульфе, і коли добрий викуп зможе тебе задовольнити, ми швидко полагодимо справу.

Сігурд. Так само думаю і я. Ернульф не вимагатиме надміру.

Гуннар тепло. Ні, ні.. І знай. Ернульфе, коли б ти захотів узяти з мене ціну, їй рівну, — було б замало всього, що я маю.

Ернульф. Не поступлюсь я ні звичаєм, ні законом — будь певний. Та зараз не про це. Показуючи на Коре. Чи знаєш ти, Гуннаре, цього чоловіка?

Гуннар. Коре! До Ернульфа. Так, знаю, а чи тобі відомо, Ернульфе, що ми з ним у сварці?

Ернульф. Твоя челядь украла в нього худобу, а крадіжка вимагає викупу.

Гуннар. І вбивство теж; він убив одного з моїх челядників.

Коре. Бо він глузував із мене.

Гуннар. Я ж пропонував тобі свої умови, щоб помиритись.

Коре. Але Йордіс відкинула їх, і сьогодні вранці, коли ти виїхав, вона напала на мене і хоче мене вбити.

Гуннар гнівно. О, Йордіс! Чи правду ти говориш? Невже ж вона...

Коре. Присягаюся, все — правда!

Ернульф. Через це селянин оцей і прохав у мене захисту, я обіцяв йому і я його не видам.

Гуннар, трохи подумавши. Ти чесно повівся зі мною, Ернульфе, і через те я мушу виконати твоє бажання. Слухай, Коре; я можу простити тобі вбивство раба за ту образу, що тобі вчинили мої люди.

Коре, простягаючи Гуннарові руку. Справедлива твоя постанова, Гуннаре; я задоволений.

Сігурд, повертаючись праворуч. Що це? Гуннаре, глянь!

Гуннар, стурбовано. Йордіс!..

Ернульф. З озброєною челяддю!

Коре. Вона мене шукає!

Сцена п'ята

Йордіс виходить із правого боку з юрбою челяді. Вона в чорному вбранні, чорній киреї з відлогою. Слуги з мечами й сокирами в руках. У руках у неї невеличкий легкий спис.

Йордіс, спиняючись трохи віддала. Багато вас тут зібралось, як я бачу.

Даґні кидається до неї назустріч. Вітаю тебе з миром, Йордіс!

Йордіс, холодно. Спасибі. Я знала, що ти тут недалечко. Виходить наперед, оглядає вороже всіх присутніх. Гуннар... і Коре, ворог мій... Ернульф, сини його... Побачивши Сігурда, ледве помітно здригається, хвилинку мовчить, проте опановує себе й говорить. Багатьох з вас я знаю... проте, того не знаю я, хто друг мені, хто—ворог!

Ернульф. Ми всі твої друзі.

Йордіс. Коли так, ти, я гадаю, не одмовишся видати Коре чоловікові моему.

Ернульф. Ні, видавати його немає потреби.

Гуннар. Між нами тепер мир та приязнь.

Йордіс, зневажливо. Приязнь? Так, я знаю,— ти обережна людина, Гуннаре; Коре знайшов собі могутніх оборонців, і зрозуміло, що ти вважаєш за безпечніше...

Гуннар. Ти надаремне глузуєш, Йордіс. З приском. Коре помирився з нами.

з Йордіс, стримуючись. Досить. Коли ти обіцявся бути ним у згоді, то цю обіцянку ти виконати мусиш.

Гуннар із силою, але без гніву. О! Так, я й виконаю все, що мушу!

Ернульф, звертаючись до Йордіс. А ми оце вже встигли з Гуннаром помиритися і в іншій справі.

Йордіс різко. Ти й Гуннар?

Ернульф. Так, це торкається тебе.

Йордіс. В чім річ — нетрудно відгадати; ось тобі слово моє, названий батьку: не потерплю я, щоб сказали про Гуннара, що він перелякався, коли ти озброєний прийшов у нашу країну. Коли б ти мирним подорожнім сам завітав в оселю нашу, було б миритися нам легше.

Гуннар. Ернульф і сини його приїхали сюди з миром.

Йордіс. Дуже можливо, але не так скаже народній голос. І ти сам, Гуннаре, ще вчора не дуже сподівався миру, коли одвіз на південь Егіля, сина нашого, як тільки чутка промайнула, що Ернульф з вояками стоїть у фйорді.

Сігурд, звертаючись до Гуннара. Ти вивіз сина свого на південь?

Йордіс. Щоб певніше його зберегти, коли Ернульф нападе на нас.

Ернульф. Надаремне ти глузуєш, Йордіс: Гуннар мудро вчинив... Коли б ти не дала нам помиритись...

Йордіс. Що б не сталося з нами, я рада хутчій померти, ніж урятувати собі життя ганебним миром.

Дагні. Сігурд погодився на викуп, і ніхто його за це не осудить.

Йордіс. Сігурдові краще знати, що він вважає за гідне своєї чести.

Сігурд. Так, і нікому немає потреби мені про це нагадувати. Я сам зумію оборонити свою честь.

Йордіс. Славетні діла зробив Сігурд; проте, найсміливіший був Гуннарів учинок, коли він убив білого ведмедя, що стеріг мою опочивальню.

Гуннар стурбовано поглядає на Сігурда. Досить, досить, не будемо говорити про це!

Ернульф. Так, то був найсміливіший вчинок в Ісляндії і через те...

Сігурд. І через те Гуннар може поступитися, не боячись, що його назовуть страхополохом...

Йордіс. Коли так, то хто дає, той мусить і взяти. Згадай, Гуннаре, свою присягу!

Гуннар. То була необміркована присяга; чи ти хочеш мене примусити...

Йордіс. Так, — коли ти хочеш, щоб я зосталася з тобою під одним дахом. Знай, Ернульфе, коли ти

вимагаєш викупу за крадіжку твоєї приймачки, — мусиш дати і ти викуп за вбивство Йокуля, мого батька, та за майно, що ти його захопив.

Ернульф. Йокуля забито в чеснім бої; твоя родина вчинила мені гіршу образу, як одіслала тебе в Ісляндію. Вони хитрощами примусили мене тебе прийняти, а я й не знав, якого ти роду.

Йордіс. Не образа була то, а честь тобі, коли прийняв дочку Йокуля в свій дім.

Ернульф. Тільки незгоду принесла ти в мою оселю...

Йордіс. Гірше буде тобі, коли...

Ернульф. Не для того приїхав я сюди, щоб перекидатися словами з жінкою. Гуннаре, ось тобі моє останнє слово: чи згоджуєшся ти заплатити мені викуп за Йордіс?

Йордіс Гуннарові. Пам'ятай свою присягу!

Гуннар Ернульфові. Ти чуєш — я присягнув і мушу вимагати...

Ернульф гнівно. Годі! Ніколи про мене не казатимуть, що я дав викуп за вбивство в чеснім бої!

Йордіс із силою. Коли так, ми стаємо проти тебе й родини твоєї!..

Ернульф ще з більшим гнівом. Хто ж має право вимагати викупу за Йокуля? Де ж родичі його? Жодного немає!

Йордіс. Немає родичів!? А Гуннар, мій чоловік...

Ернульф. Гуннар! Звичайно, коли б він взяв тебе з моєї згоди собі за жінку і дав за тебе викуп, — тоді він мав би законне право помститись, але...

Дагні перелякано, благаючи. Батьку, батьку!

Сігурд швидко. Спинись, не говори далі!

Ернульф ще голосніше. Ні, хай всі чують! У викраденої жінки не може бути законного чоловіка!

Гуннар з запалом. Ернульфе!

Йордіс із страшенним гнівом. Безчестя й ганьба!..
Голос їй тремтить. Ти... ти покаєшся в своїх словах!

Ернульф так само. Закон нам каже: викрадена жінка, — підложниця, не більше! Коли ж ти-хочеш повернути собі повагу й честь, ти мусиш...

Йордіс, стримуючись. Ні, Ернульфе, я краще знаю, що мені робити. Коли я Гуннарові не законна жінка, а тільки підложниця ганебна, — він повинен новими перемогами повернути мені честь, і такими вчинками, щоб слава його покрила мою неславу! Але віднині, Ернульфе, — начувайся! Шляхи наші розійшлися. Я ненавиджу тебе і ввесь твій рід, не матимеш спокою ні ти, ні... З гнівом поглядаючи на Коре. Коре! Ернульф заступився за тебе, і поміж нами мир, але моя тобі порада, — не повертайся покищо в твою оселю; єсть кому помститися за того, кого ти вбив... Тепер ти знаєш, що тобі загрожує. Ходім же, Гуннаре, час готуватись нам до бою. Сміливий подвиг зробив ти в Ісляндії, проте, великі подвиги ти мусиш тепер зробити тут, щоб покрити неславу твоєї... підложниці!

Гуннар. Мовчи, Йордіс, вгамуйся; не личить тобі так говорити.

Дагні, благаючи. Вгамуйся, сестро; я вблагаю батька, я помирю вас.

Йордіс, не звертаючи на неї уваги. Ходімо, Гуннаре! Ще досі я не чула ні від кого, що доведеться мені вік свій прожити ганебною полюбовницею. Та коли мушу я стерпіти хоч день такого ганебного життя, хай же зробить мій чоловік такий славетний вчинок, що піднесе його понад усіх чоловіків, а мені поверне честь мою і славу. Виходить праворуч.

Гуннар, похмуро. Сігурде, обіцяй, що перебалакаєш зо мною, раніше, ніж покинути нашу країну. Виходить праворуч, челядь за ним.

Сцена шоста

Усі, що були раніше, без Гуннара та Йордіс. Буря тим часом затихла; з'являється сонце низько-низько, майже над самим обрієм, немов червоне коло.

Ернульф грізно. Ти дорого заплатиш за свої слова! Дагні. Батьку, батьку! Ти ж нічого злого їй не заподієш?!

Ернульф. Лиши мене! Тепер, Сігурде, — тепер жоден викуп не може помирити мене з Гуннаром.

Сігурд. Що ж ти хочеш вчинити?

Ернульф. Ще не знаю. Але далеко пролунає слава про те, як Ернульф з фйордів у Гуннара гостював.

Сігурд спокійно і рішуче. Може бути; проте, Ернульфе, знай, поки я живий, ніколи не піднімеш ти руки на нього.

Ернульф. Що ти кажеш?! А коли я так хочу?

Сігурд. Цього не буде, хоч би ти й як хотів.

Ернульф гнівно. Гаразд; іди прилучайся до моїх ворогів. Я всіх вас подолаю!

Сігурд. Вислухай мене, Ернульфе: ніколи не настане той день, коли ми зустрінемося ворогами. Між нами чесний мир. Дагні дорожча мені за зброю та золото, і ніколи я того не забуду, що ти її батько.

Ернульф. В словах оцих я пізнаю тебе, мій хоробрий Сігурде.

Сігурд. Проте Гуннар — мій бойовий товариш. Ми запряглися один одному на вірність та братерство. В боях і в мирному житті поділяли ми з ним щастя, і з усіх людей він мені найдорожчий. Він хоробрий, проте любить жити мирно, а я — всі це знають, — я не боюсь війни. І разом з тим, я тут стою перед тобою, Ернульфе, і благаю — помирися з Гуннаром, виконай моє бажання!

Ернульф. Ні, я не можу. Всі добрі вояки за-
сміяли б старого Ернульфа, коли б він з порож-
німи руками повернувся до Ісландії.

Сігурд. З порожніми руками ти не повернешся.
Там у затоці стоять моїх два кораблі. Їх наван-
тажено багатством, здобиччю, що я здобув собі у
січах. Немало там у мене цінних подарунків від
чужоземних королів, зброї та всякого добра чимало.
Бери один з цих кораблів, котрий хочеш, і все,
що є на ньому, — нехай це буде викупом за Йорд-
діс — тільки залиш Гуннара з миром.

Ернульф. Хоробрий Сігурде, невже ти хочеш
це для Гуннара зробити?

Сігурд. Вірному другові віддати все — утіха.

Ернульф. Віддати половину свого майна?!

Сігурд, запевняючи. Бери все, візьми обидва
кораблі, — візьми все, що я маю, і дозволь мені вер-
нутись до Ісландії найбіднішим з вояків. Що віддано,
те можна придбати, коли ж ти піднімеш зброю
проти Гуннара — не буде більше радості для мене.

Ернульф, розмірковуючи. Два добрих кораблі!..
Зброя... коштовні речі... Чим більше добра має
людина, тим краще!.. Але... з запалом. Ні, ні! Йордіс
мені загрожувала; я не хочу! Нечесно б я зробив,
коли б забрав твоє майно!

Сігурд. Та вислухай раніш...

Коре підходить до них. Добре радить тебе Сігурд,
та коли ти хочеш взяти своє, я дам тобі пораду
кращу. Ти не одержиш викупу, поки Йордіс матиме
останнє слово, але ти можеш добре помститися,
коли послухаєш мене.

Ернульф. Помститися? Що ж ти радиш?

Сігурд. Щось недобре, я це знаю.

Дагни до Ернульфа. О, не слухай його, батьку!

Коре. Йордіс загрожує мені; вона хитра, оплу-
тає мене й шукатиме моєї смерті. Ти ж обіцяв

мені свій захист, і я сьогодні ж уночі спалю будинок Гуннарів дощенту. Згода? Чи до душі тобі така чудова помста?

Ернульф спокійно. А чи ти знаєш, Коре, що мені ще більше до душі? Кричить. Одрубати тобі носа й вуха, огидний рабе! Мало ж ти знаєш старого Ернульфа, коли сподіваєшся, що він допамагатиме тобі в такій ганебній справі!

Коре, одступаючи назад. Коли ти не нападеш на Гуннара, він сам, напевне, нападе на тебе.

Ернульф. Я маю силу й зброю в руках, щоб напад той одбити.

Сігурд до Коре. А тепер — геть звідси! Балакати з тобою — ганьба для чесних людей!

Коре, виходячи. Гаразд, я йду. Доведеться самому себе обороняти. Але скажу одно, щоб не нарікали потім, коли ви такі легковажні. Добром нічого тут не вдієш! Я добре знаю Йордіс і знаю, чим її узяти! Іде на берег.

Сцена сьома

Ті, що й були, без Коре.

Дагні. Він хоче помститись, Сігурде, ми мусимо цьому запобігти!

Ернульф роздратовано. Ні, годі, кращого вона не варта.

Дагні. Батьку, що ти кажеш!? Згадай — вона ж твоя приймачка.

Ернульф. Не в добрий час прийняв я її до своєї оселі! Починають збуватися слова Йокуля.

Сігурд. Слова Йокуля старого?

Ернульф. Так, її батька. Коли я поранив його смертельно, — він упав на землю, глянув на мене і так сказав:

Того, хто стратив Йокуля в бою,
Рід його буде вічно карати.
Хто візьме власність Йокуля з собою,—
Горей злигодні візьме до хати.

Сказав це — і замовк, потім зареготався і зразу ж помер.

Сігурд. Не вір цьому! Навіщо ти згадуєш оці слова?

Ернульф. Хто його зна. Така йде слава про Йокуля, ніби він колись нагодував дітей своїх вовчим серцем, щоб зробити їх лютими, і Йордіс, напевне, одержала свою частку, така вже в неї вдача. Дивиться праворуч. Гуннаре! Доведеться нам ще колись зустрітися з тобою!?

Сцена восьма

Ті, що й були. Гуннар уходить із правого боку.

Гуннар. Ернульфе, май мене за кого хочеш, але я не можу розійтися з тобою ворогом лютим.

Ернульф. Чого ж ти хочеш?

Гуннар. Подати тобі руку, раніш ніж ти поїдеш звідси. Ось вислухайте мене: приходьте всі до мене і будьте в моїй оселі гостями. Про сварку нашу не згадаємо ні завтра, ні сьогодні.

Сігурд. А як же Йордіс?

Гуннар. Вона скорилася моїй волі. Вона схамінулася ідучи додому і тепер сподівається разом зі мною, що всі ми помирились, коли ви згодитесь бути нашими гостями.

Дагні. Так, так, нехай же так і буде.

Сігурд нерішуче. Я не знаю...

Дагні. Гуннар — твій товариш, невже ж ти одмовишся од цього?

Гуннар, звертаючись до Сігурда. Ти завжди був мені другом, куди б ми не ходили з тобою разом. Невже ж тепер ти підеш проти мене!

Дагні. Покинути країну, оставити Йордіс з ненавистю в серці, — ні, ні, це неможливо!

Гуннар. Велику образу заподіяв я Ернульфові старому, поки не поквитую я її, — не матиму і сам спокою.

Сігурд палко. Все, крім цього, зроблю я для тебе, Гуннаре, — але тут я не зостанусь! Стримується. Я служу в короля Етельстана і до весни мушу вернутися до нього в Англію.

Дагні. Ще маєш час.

Гуннар. Не знає людина, яка її чекає доля. Сігурде, може ми зустрілися з тобою востаннє, і ти ще пожалкуєш, що не зостався мені другом до кінця.

Дагні. Довго ти не побачиш радості на моїм обличчі, коли сьогодні поїдеш.

Сігурд рішуче. Гарзд, згода! Хай буде так, як ви хочете, хоч... Але годі, ось рука моя, я буду на бенкеті в тебе і в Йордіс.

Гуннар подає йому руку. Спасибі тобі, Сігурде, я завжди був певний тебе. А ти, Ернульфе, ти прийдеш?

Ернульф похмуро. Подумаю... Жорстоко образила мене Йордіс... Сьогодні відповіді я не дам.

Гуннар. Ну, ну, старий вояко! Сігурд і Дагні розважать тебе і розвіють оці хмари на твоєму чолі. Тепер я мушу потурбуватися за бенкет! Мир вам, ви будете бажаними й почесними гостями у моїй оселі! Виходить праворуч.

Сцена дев'ята

Ті, що й були, без Гуннара.

Сігурд тихо. Йордіс схаменулася, каже він. Мало ж він її знає; мені здається, вона швидше заду-

мала... Вриває мову й звертається до своєї челяді. Ходімо за мною на кораблі, я виберу найкращі подарунки для Гуннара та для його родини.

Да гні. Ми подаруємо їм все найкраще з того, що ми маємо сами. А тобі, батьку, я не дам спокою, поки ти не поступишся. Іде за Сігурдом та його вояками до кораблів.

Сцена десята

Ернульф, а потім Торольф.

Ернульф. Щоб я поступився?! Так, я б це зробив, коли б не було жінок у Гуннаровім домі!.. О, коли б я знав, чим її взяти!..

Торольф входить поспішаючись із моря, з правого боку.

Ернульф. Торольфе, це ти?

Торольф. Як бачиш. Чи правда, що ти вже з Гуннаром зустрівся?

Ернульф. Так.

Торольф. І ти з ним посварився?

Ернульф. Гм... так, принаймні, з Йордіс.

Торольф. Так заспокойся; незабаром помстяться за тебе.

Ернульф. Помстяться? Хто ж за мене помститься?

Торольф. Ось послухай. Стояв я на кораблі, коли це бачу біжить берегом незнайома людина з ломакою в руці і кричить до мене: «Коли ти з Ернульфового війська,— привітай його від Коре і скажи, що я помщуся за нас обох!» Потім він вскочив у човен і одплив з словами: «Двадцятьох вигнанців знайду я в затоці, поїду з ними на південь, і ще до вечора Йордіс перестане вихвалитися своїм сином».

Ернульф. Він це сказав? Тепер я розумію: Гуннар одіслав на південь свого сина; Коре йому ворог...

Торольф. І тепер він подався на південь, щоб убити хлойця!

Ернульф. Вставайте всі! За ним! Ми вирвемо у нього здобич!

Торольф. Що ти задумав, батьку?

Ернульф. Не питай мене; помщуся я, не — Коре!

Торольф. Я піду з тобою!

Ернульф. Ні, ти підеш із Сігурдом та з своєю сестрою до Гуннара на бенкет.

Торольф. З Сігурдом? Хіба він теж тут?

Ернульф, показуючи на море. Там, бачиш, його військові кораблі; ми з ним у згоді, — ти з ним підеш.

Торольф. До твоїх ворогів?

Ернульф. Іди ж до Гуннара на бенкет. Тепер Йордіс знатиме, хто такий старий Ернульф! Тільки пам'ятай, Торольфе, — нікому ні слова про те, що я задумав. Чуєш? Нікому!

Торольф. Я обіцяю.

Ернульф бере його за руку й ніжно дивиться на нього. Щасливої дороги, мій одважний хлопчику! Поводься чемно на бенкеті, щоб зробити мені честь. Не говори зайвого, але хай буде все, що ти говориш, — влучне, як удар меча. Будь привітний до тих, хто зустрине тебе з приязню, а коли хто насміхатиметься з тебе, — образи не даруй! Пий не більше того, що можеш випити, проте од келіха не одмовляйся, коли частуватимуть тебе вміру, — щоб малодушним ніхто тебе не смів назвати.

Торольф. Ні, будь спокійний, батьку!

Ернульф. Так іди ж до Гуннара на бенкет. Я теж туди прибуду, але так, як вони й не сподіваються ніколи. Бадьоро до всіх інших. Вперед, вояки мої! Гостріть ваші зуби, — сьогодні я дам вам напитися крові!

Виходить із старшими синами праворуч углибині.

Сцена одинадцята

Торольф, Сігурд та Дагні повертаються з своїх кораблів, вони в розкішній святковій одежі, за ними двоє людей несуть скриню, ставлять її на землю і знов виходять.

Торольф дивиться батькові услід. Всі вони вирушили до бою, а я повинен зостатись тут; дуже важко бути наймолодшим в родині. Повертається. Дагні! Вітаю тебе, люба сестро!

Дагні. Торольфе! Сили небесні! Як ти вирісі!

Торольф. П'ять років уже проминуло, я гадаю...

Дагні. Так, так, правда!

Сігурд подає йому руку. Хороброго вояку і доброго помічника викохав собі старий Ернульф, коли не помиляюсь я.

Торольф. Коли б він тільки захотів випробувати мої сили, то...

Дагні, посміхаючись. Він береже тебе більше, ніж це тобі до серця? Ти ж зазжди був йому з усіх нас найдорожчий.

Сігурд. Куди ж це він пішов?

Торольф. На корабель; він прийде пізніше.

Сігурд. Я чекаю на своїх людей; вони лаштують кораблі і зносять крам на берег.

Торольф. Так я допоможу їм. Іде вниз на берег.

Сцена дванадцята

Сігурд і Дагні.

Сігурд після короткої задуми. Дагні, дружино моя, нарешті ми сами. Я хочу розказати тобі те, про що вже більше не можна мовчати.

Дагні здивовано. Я тебе не розумію.

Сігурд. Цей бенкет наш у Гуннара в оселі може закінчитися нещастям.

Дагні. Нещастям? Чи ти думаєш, що Гуннар...

Сігурд. Ні. Гуннар — вояка хоробрий і чесний, проте, нам краще було б поїхати звідси, не переступаючи порога його оселі.

Дагні. Мені страшно, Сігурде! Що сталось?

Сігурд. Спочатку, дай мені відповідь на одно запитання. Де той золотий обруч, що я тобі дав його колись?

Дагні, показуючи його. Тут, на руці, ти ж загадав мені його носити.

Сігурд. Кинь його на дно морське так глибоко, щоб жодне око не могло його побачити, щоб ніхто не міг його знайти, бо через нього можуть загинути кілька хоробрих вояків!

Дагні. Через оцей обруч?!

Сігурд задумливо. Чи пам'ятаєш ти той вечір коли ми викрали дочку у твого батька, — пам'ятаєш?

Дагні. Чи пам'ятаю я?!

Сігурд. Якраз про це я й хочу з тобою поговорити.

Дагні збентежено. Ну що ж, кажи!

Сігурд. Пригадуєш, в той вечір був великий бенкет: ти рано вийшла, але Йордіс зосталась з нами коло столу. Келіх жваво кружляв між нами, і багато було виголошено промов та обіцянок. Я присягнувся, що вивезу з собою найкращу дівчину в Ісландії. Гуннар зробив те саме і келіха дав Йордіс. Вона взяла його, встала і присягнулася, що тільки той лицар візьме її за жінку, хто вб'є білого ведмедя коло її світлиці і винесе її в своїх обіймах.

Дагні. Так, так, я знаю.

Сігурд. Всі були певні, що це неможливо, — ведмідь був дуже лютий, ніхто, крім Йордіс, до нього не підходив, він був дужий, як двадцять вояків.

Дагні. Проте, Гуннар подолав і убив його, і цей славетний вчинок прославив його по всіх країнах

Сігурд тихо. Він прославився, але... це зробив я!
Дагні, скрикуючи. Ти?

Сігурд. Коли всі гості розійшлися, Гуннар одвів мене убік та й каже: «Йордіс мені найдорожча за всіх жінок на світі, без неї не можу я жити». Я одказав йому: «Так іди до її світлиці, ти ж чув, що вона сказала». Але він на це промовив: «Життя тому дороге, хто кохає; невідомо, чим скінчиться моя боротьба з цим ведмедем, а з життям мені розлучатися тяжко, — аджеж тоді розлучився б я і з Йордіс...» Довго ми з ним говорили, потім Гуннар пішов упоряджати свій корабель, а я з мечем в руці, у Гуннаровім панцері, пішов до спочивальні.

Дагніс з гордою радістю. І ти, — ти вбив ведмедя?

Сігурд. Я його вбив. Ніч була темна, як воронове крило. Йордіс думала, що перед нею Гуннар... вона розпалилася від меду, зняла обруча з руки й дала його мені. Ти носиш тепер цього обруча.

Дагні неспокійно. І ти... провів у Йордіс цілу ніч?

Сігурд. Меч мій лежав між нами. Коротка павза. Ще не світало, коли я виніс Йордіс на Гуннарів корабель; на думку їй не спало, як схитрували ми, і він завіз її з собою. Тоді пішов я у твою світлицю і застав тебе серед твоїх дівчат. Що було далі, — ти відаєш сама; я виїхав з Ісландії, і найкраща дівчина була зо мною, своєї присяги додержав я. З того часу була мені ти вірною дружиною, кохана!

Дагні зворушено. Мій Сігурде хоробрий! І ти зробив той славний вчинок! О, як же це мені самій на думку і не спало; ніхто б на це не зважизь, крім тебе! Йордіс... І ти, ти міг обрати горду й недосяжну Йордіс, а все ж таки обрав мене!.. З цієї хвилини ти став мені іще дорожчий, коли б уже не був давно дорожчий над усе на світі!

Сігурд. Дагні, моя дружино вірна. тепер ти знаєш все, — що знати мусиш. Я хтів тебе попередити: обруч цей... Йордіс ніколи не повинна бачити його! Послухайся мене! Закинь його далеко в море!

Дагні. Ні, Сігурде, він мені занадто дорогий! Аджеж це твій дарунок!? Будь спокійний, я так його сховаю добре від людського ока і ніколи й слова не промовлю про те, що ти мені сказав

Сцена тринадцята

Дагні і Сігурд. Торольф вертається з Сігурдовими людьми.

Торольф. Усе готове; час іти на бенкет!

Дагні. Ходім же, Сігурде, мій лицарю хоробрий!

Сігурд. Мовчи, Дагні, будь обережна! Від тебе тепер залежить, — миром чи кров'ю скінчиться цей бенкет! Весело звергаючись до інших. Ходім ж всі на бенкет до Гуннара! Виходить з Дагні праворуч; всі йдуть за ними. Вперед!

ДРУГА ДІЯ

Велика світлиця для бенкетів у Гуннаровій господі. В глибині сцени головні вхідні двері, по боках менші двері, ліворуч і праворуч. На передньому пляні з лівого боку велике почесне місце; проти нього праворуч таке саме, трохи менше. Посередині палає вогнище. В глибині, з обох боків од головних дверей на підвищенні довгі ослони для жінок. Між двома почесними місцями стоять довгі столи з лавами навколо. Надворі темно; тільки вогнище освітлює світлицю.

Сцена перша

Йордіс і Дагні заходять з правого боку.

Дагні. Ні, Йордіс, я тебе не можу зрозуміти. Ти показала мені увесь будинок; не знаю, чого ж тобі іще бракує: все в тебе є, всього багато і все хороше; чого ж ти нарікаєш ще на долю?

Йордіс. Гм! Замкни орла в клітку, він гризтиме ґрати, хоч би й золоті.

Дагні. Проте, ти все ж таки багатша за мене. Ти маєш сина—Егіля.

Йордіс. Краще не мати такого сина, що народився ганебно.

Дагні. Ганебно?

Йордіс. Чи ти вже забула слова твого батька? Егіль—син підложниці, він—байстрюк; це були його слова.

Дагні. Слова, що він сказав у гніві, — та як ти можеш звертати на них увагу!

Йордіс. Проте, він сказав правду; у нього тіло немішне, не такими мусять бути діти, що народилися по честі й по закону.

Дагні. Йордіс, як ти можеш?..

Йордіс, не слухаючи її. Ганьба впивається у кров немов отрута з гадючого жала. Не такі бувають вільні сили могутніх вояків! Розказують, що колись одна королева взяла свого сина і пришила йому міцно нагрудника до тіла, а хлопець той і оком не зморгнув. Жорстоко. Дагні, я хочу з Егілем зробити те саме!

Дагні обурено. Йордіс! Йордіс!

Йордіс, сміючись. Ха, ха, ха! Ти думала, — я й справді? Міняючи тон. Не знаю, чи ти мені повіриш, чи може й ні, проте — бувають дні, коли якраз такі діла так налять, ваблять душу; така вже в мене кров; кажуть, що велетні були дідами... Іди, сядь коло мене. Дагні. В далеких країнах побувала ти за ці п'ять довгих років: скажи мені, чи часто гостювала ти в палацах королівських?

Дагні. Багато разів, а найчастіше в Етельстана — англійського короля.

Йордіс. І скрізь тебе шанували, як почесну гостю, і садили на першому місці за столом?

Дагні. Ну, звичайно... Як Сігурдову жінку.

Йордіс. Так, так... велика Сігурдова слава... Проте, Гуннар іще славетніший за нього.

Дагні. Гуннар?

Йордіс. Гуннар зробив один такий славетний вчинок, що його ніколи б не зробив Сігурд... Проте, годі про це! Скажи мені — коли ти подорожувала з Сігурдом і чула брязкіт мечів під час бою, і бачила, як кров потоками лилася, хіба не почувала ти страшного бажання самій порватися у бій? Невже ти телягів не одягала, не брала зброї в руки ти?

Дагні. Ніколи! Як можеш ти таке питати? Я — жінка.

Йордіс. Жінка! Так, — жінка... Та хто знає, до чого здатна жінка!.. Скажи мені ще, Дагні... ти це, напевно, знаєш: коли чоловік притискає жінку до своїх грудей, — ту жінку, що він коха так палко... чи правда, що кров тоді у ній займається, мов полум'я, і серце б'ється, — і замира вона, здригаючись од щастя?..

Дагні, червоніючи. Йордіс, як можеш ти...

Йордіс. Скажи, скажи...

Дагні. Я певна, що ти й сама колись це почувала.

Йордіс. Так, тільки раз. Єдиний раз в житті! То було тієї ночі, коли Гуннар зайшов в мою світлицю; він ухопив мене й поніс в своїх обіймах, — і тоді, тоді...

Дагні скрикує. Як? Сігурд...

Йордіс. Сігурд? Я сказала Гуннар, — тієї ночі, як він мене забрав...

Дагні, опам'ятавшись. Так, так, я пам'ятаю... Знаю.

Йордіс. І то було лише єдиний раз, ти розумієш? Ніколи більше! А я була, мов зачарована... Не розумію, як міг Гуннар обняти жінку так... Спиняється й поглядає на Дагні. Та що тобі? Ти зблідла і почервоніла знову?

Дагні. Ні, ні. Нічого!

Йордіс, незвертаючи на неї уваги. Ні! Я хочу битися на морі! Я бурі хочу! Ні, мені судилося бурхливе життя вікінгової дружини, та сталося інакше... таке життя було б для мене краще, і може бути, — що й для нас усіх. Ото життя! Повне, щасливе!.. Хіба тобі не дивно, Дагні, що ти мене застала тут іще живою?! Хіба тобі не страшно сидіти тут самій зо мною, у темряві оцій?.. Чи не здається тобі, що я уже померла і що це привид мій стоїть отут перед тобою?..

Дагні дуже схвильовано. Ходім... туди... де всі...

Йордіс, халаючи її за руку. Ні, залишись! Хіба ж тобі не дивно, Дагні, як людина може зостатися живою, просидівши отут п'ять таких ночей?

Дагні. П'ять ночей?

Йордіс. Тут у нас на півночі кожна зима — велика темна ніч. Раптом, міняючи тон. Ти не думай, що тут погано. Ти побачиш тут багато такого, чого не бачила і в англійського короля. Ми житимемо разом, як сестри, поки ти тут зі мною, я поведу тебе до моря, коли буде буря і хвилі почнуть кидатися на берег, мов дикі білогриві коні, ти побачиш, як в даліні у чистому морі граються кити — мов лицарі в блискучих панцерах — ведуть невпинну боротьбу!.. О, яке це щастя бути чарівницею і на спині китовій нестись, нестися швидше од корабля — і бурю викликати, й піснями чарівними в безодню грізну вабити людей!..

Дагні. О, Йордіс, як ти можеш таке казати?

Йордіс. Ти вмієш співати чарівних пісень, Дагні?

Дагні з жахом. Я?!

Йордіс. А я думала — вмієш. Чим же тоді привабила ти Сігурда?

Дагні. Ти глузуєш з мене! Я піду.

Йордіс, затримуючи її. Я жартую. Ні, ти слухай далі! Подумай, Дагні, сидіти тут коло вікна і прислухатись, як плаче дід-водяник у нас надворі, коли смеркає; слухати, як летять мерці до Вальгали (8), — їхній шлях лежить повз нас на північ. То вояки хоробрі, що загинули в боях, та жінки дужі; такі жінки ніколи не жили нашим мирним життям, — як ти та я; в бурхливу ніч пролітають вони на вороних конях з брязкотом та дзвоном!.. Обнімає Дагні, дико притискаючи її до себе. О, Дагні! Зробити свій останній шлях на такому дикому коні, — ти розумієш яке це щастя?!

Дагні, вириваючись. Йордіс, Йордіс! Пусти мене!
Я не хочу тебе слухати!

Йордіс, сміючись. Яка ж ти лехкодуха! Тебе так легко налякати.

Сцена друга

Йордіс і Дагні. Гуннар входить із Сігурдом і Торольфом у середні двері.

Гуннар. Який щасливий день у нас сьогодні! Я знову знайшов тебе, Сігурде, мій чесний, відважний брате; ти зостався мені вірним другом, як і був колись; і Ернульфів нащадок у моїй оселі, і сам старий швидко до нас прибуде, — правда?

Торольф. Він обіцяв.

Гуннар. Одного мені бракує, — малого Егіля.

Торольф. Ти, мабуть, дуже любиш хлопця? Все згадуєш про нього.

Гуннар. Так, люблю; він же один у мене і обіцяє вирости привітним та вродливим.

Йордіс. Але ніколи не вийде з нього доброго вояки.

Гуннар. Не кажи так, Йордіс.

Сігурд. І нащо ти його вислав?..

Гуннар. Правда твоя, краще було цього не робити. Тихо. Проте, ти й сам добре знаєш — яке неспокійне серце тоді, коли справа торкається того, кого любиш понад усе на світі. Голосно. Нас тут занадто мало, і ніхто з нас не може бути спокійний за своє життя. Коли це пройшла чутка, що Ернульф на своєму кораблі до берега пристав.

Йордіс. Одно я знаю, що треба рятувати перш за все, перш за життя.

Торольф. Що ж?..

Йордіс. Добру славу.

Гуннар. Йордіс!

Сігурд. Ніхто ніколи не зважиться сказати про Гуннара, що він знеславив чимсь себе!

Гуннар суворо. І нікому не пощастить посварити мене з родичами Ернульфа старого.

Йордіс, посміхаючись. Гм!.. Скажи мені, Сігурде, — чи човен твій летить вперед під кожним вітром?

Сігурд. Авжеж, — коли вмієш ним сміливо керувати.

Йордіс. Гарзд, і я теж сміливо керуватиму своїм човном і вірно приведу його туди, куди він мене тягне. Ходить по кімнаті.

Дагні тихо, тривожно. Сігурде, поїдемо звідси... сьогодні... зараз...

Сігурд. Тепер вже пізно. І ти ж сама...

Дагні. Так, тоді я ще любила Йордіс, а тепер... я наслухалась від неї таких речей, що страшно і згадати.

Сцена третя

Сігурдові вояки й інші гості, чоловіки, жінки, челядь (хлопці й дівчата) — входять у середні двері.

Гуннар. Коротка павза, всі вітаються. Прошу гостей до столу! Мій найстарший гість — Ернульф із фйордів, — прийде трохи згодом. Так обіцяє нам Торольф.

Йордіс до слуг. Подайте гостям меду й пива — тоді розв'яжуться язики і звеселяться душі.

Гуннар веде Сігурда на почесне місце праворуч. Дагні сідає по праву руку од чоловіка, Йордіс — проти нього за цим самим столом, тільки з другого боку. Торольфа садовляють за другим столом проти Гуннара, що сідає на головному почесному місці ліворуч. Усі останні сідають за обидва столи і починають пити, вітаючи один одного келіхами.

Йордіс після короткої павзи. Нечасто трапляється таке зібрання хоробрих вояків, як у нас на бенкеті сьогодні. Ось коли до речі було б згадати стародавній звичай, кожен розкаже нам про свої

славетні вчинки, і всі присудять, хто тут найвідважніший з усіх нас.

Гунна р. Цей звичай не до речі на бенкеті, де п'ють багато, призводять спогади такі не раз до сварок.

Йордіс. Не думала я, що Гуннар, мій чоловік,—страхополох.

Сігурд. Я певний, що й зараз ніхто з нас цього не думає. Та ми нешвидко скінчили б, коли б почали згадувати всі наші пригоди,—нас тут так багато. Краще розкажи нам, Гуннаре, як їздив ти в Біармію (9). Велике й трудне діло пробратися далеко так на північ, і ми з охотою послухаємо про це.

Йордіс. Подорож до Біармії — то справа торговельна і нецікаво слухати за неї серед хоробрих вояків. Починай ти, Сігурде! А то я почну думати, що тобі нелюбо слухать, як вихвалитимуть мою дружину! Ну ж бо, кажи! Розкажи нам про ту свою пригоду, що ти її вважаєш найславнішою!

Сігурд. Що ж, коли ти примушуєш мене, хай буде так! Колись пристав я до Оркнейських островів (10), на нас напали вороги численні, проте, ми зішли з наших кораблів, я сам бився проти восьми, і ми їх подолали.

Йордіс. Славне діло; але ти мав усю зброю при собі?

Сігурд. Так — я мав сокиру, списа й тарчу.

Йордіс. Проте, то був одважний бій. Тепер, чоловіче мій, розкажи нам ти, що ти вважаєш найславнішим своїм ділом?

Гунна р. неохоче. Я вбив двох берсерків (11), що захопили торговельний корабель, потім одпустив, полонених купців додому і віддав їм корабель без жоаного викупу. Англійський король похвалив мене він сказав, що я вчинив, як чесна людина, прислав

мені своє спасибі королівське й розкішні подарунки.

Йордіс. А все таки, Гуннаре, ти міг би розказати пригоду ще славнішу!

Гуннар з притиском. Нічим другим не буду вихваляться! З того часу, як я відплив в останній раз од берегів Ісландських, жив я спокійно і торгував з сусідами своїми. Тепер про це вже досить!

Йордіс. Коли ти сам замовчувати хочеш свою славу, про неї всім розкаже твоя жінка.

Гуннар. Мовчи, Йордіс, — наказую тобі!

Йордіс. Сігурд переміг вісім ворогів, але мав усю зброю при собі. Гуннар — пробрався уночі в мою світлицю і сам убив ведмедя — дужого, як двадцяттеро вояків, убив, тримаючи в руці короткого меча!

Гуннар, хвилюючись. Жінко, — ні слова більше!

Дагні тихо. Сігурде, — чи ж змовчиш ти на це?

Сігурд тихо. Заспокойся.

Йордіс до присутніх. А тепер, хоробрі вояки, — скажіть сами, хто має більше завзяття — Сігурд чи Гуннар.

Гуннар. Мовчи! Ні слова!

Йордіс голосніше. Кажіть, — я маю право вимагати.

Старий з гостей. Коли казати по правді, то Гуннар зрєбив славетний вчинок! Гуннар — завзятець із завзятців, а Сігурд іде вже другим.

Гуннар, кидаючи погляд через стіл. Ах, Сігурде, Сігурде, коли б ти знав...

Дагні тихо. Це забагато... навіть для друга!

Сігурд так само. Мовчи, моя дружино! Голосно до всіх. Так, справді Гуннар завзятіший з усіх вояків, що я знав досі. Для мене він таким зостанеться до смерти, коли б він цього вчинку й не зробив. Цей подвиг не підношу я так високо, як ви.

Йордіс. В тобі горить заздрість, Сігурде-вікінгу?

Сігурд, посміхаючись. Як помиляєшся ти, Йордіс, Привітно до Гуннара підносить свого келіха. Слава тобі, чесний Гуннаре! Наша дружба встоїть, хоч хто намагатиметься зламати її!

Йордіс. Ніхто, мені здається, і не думає про це.

Сігурд. Ні, не кажи; мені здається — ти запросила нас на бенкет для того тільки, щоб добре по-сварити.

Йордіс. Це дуже подібне до тебе, Сігурде! Тепер ти гніваєшся через те, що тобі не належить тут на бенкеті перше місце.

Сігурд. Я завжди ставив Гуннара вище од себе.

Йордіс. Так, так... і другим бути після Гуннара — леж немало чести, і... скося глянувши на Торольфа, коли б був тут ще й Ернульф, — він сів би третім.

Торольф. Низеньке ж місце випало б на долю Йокуля, твого батька; йому довелося б поступитися перед Ернульфом.

Ця балачка ведеться з обох боків із стриманим, але все з більшим гнівом.

Йордіс. Не кажи! Ернульф — скальд (12); люди гомонять, ніби він себе за такі вчинки славить, що він їх не доказував ніколи.

Торольф. Горе тому, хто скаже це так, що я почую!

Йордіс, посміхаючись. Ти помстився б?

Торольф. І так, що далеко пролунала б за це слава!

Йордіс. Тоді, я п'ю келіха за те, щоб в тебе виросла спочатку борода.

Торольф. Не личить навіть і безбородому юнакові починати суперечку з жінкою.

Йордіс. Але й нездатний він ще битись з вояками. Ось чому держав і беріг тебе батько дома так довго біля вогнища, а старших братів твоїх брав завжди у походи.

Торольф. Кепсько зробив він, що не зберіг краще тебе, — не довелося б тоді тобі так ганебно покинути отчизну!

Гуннар та Сігурд. Торольфе! } Разом.
Дагні. Мій брате!

Йордіс тихо, сама тремтить од гніву. А, — зажди ж ти... Стережись!..

Торольф, простягаючи Гуннарові руку. Не гнівайся, Гуннаре! Недобрі слова злетіли мені з уст, та цьому винна тільки твоя жінка!

Дагні, благаючи. Сестро, коли ти хоч трохи любила мене колись, не заводь сварки!

Йордіс, сміючись. Що за бенкет без жартів! Не буде й веселощів!..

Гуннар, поговоривши тим часом тихо з Торольфом. Ти молодець. Подає йому меча, що висів на стіні над почесним місцем. Ось, Торольфе. — це тобі добрий дарунок. Володій ним чесно, і ми зостанемося друзями надалі.

Йордіс. Не слід би тобі дарувати свою зброю, Гуннаре, а то ще люди говоритимуть, що ти роздаєш те, що тобі самому непотрібне.

Торольф, розглядаючи меча. Спасибі за дарунок, Гуннаре! Він ніколи не братиме участі в нечеснім ділі.

Йордіс. Коли хочеш додержати слова, то ніколи не давай цього меча твоїм братам.

Гуннар. Йордіс!

Йордіс, не слухаючи. І не вішай його на стіні батьківських покоїв, а то він висітиме поруч із зброєю безславних вояків.

Торольф. Правда, Йордіс, — там багато років висять: сокира й тарча твого батька.

Йордіс, стримуючи себе. Ернульфова перемога над моїм батьком вічно у тебе на язиці, та коли вже й говорити правду, то перемога його не така вже почесна, як тобі здається.

Торольф. Про яку це ти правду говориш?

И ордіс, посміхаючись. Я не насмілюся цього сказати, — ти розгніваєшся.

Торольф. Тоді помовч краще. Одвергається од неї.

И ордіс. Проте, чому б і не сказати? А чи правда, Торольфе, що батько твій, в жіночому убранні — три ночі просидів над відьомським казаном у чарівниці Смальсергорні, готуючи чарівне зілля, поки зважився, нарешті, вийти з Йокулем на герць?

Усі встають із місць, усі дуже збентежені.

Гуннар, Сігурд і Дагні. Йордіс!

Торольф гнівно. Такої мерзенної брехні ніколи не чула ти про Ернульфа з фйордів! Ти сама вигадала! Тільки така гадюка отрутна, як ти, могла щось подібне сказати! Ти брешеш на батька мого, що він ніби вчинив негідний справжнього вояки-ганебний вчинок. Кидає меч. Ось, Гуннаре, твій меч! Не хочу мати подарунка, з того дому, де так ганьбили мого батька!

Гуннар. Торольфе, вислухай мене!..

Торольф. Пустити мене! Та стережіться ви обсе з Йордіс! Батько мій в оцю хвилину тримає в своїх руках те, що найдорожче вам обом!

Йордіс, здригнувшись. Твій батько...

Гуннар, скрикнувши. Що ти кажеш?!

Сігурд різко. Де Ернульф?

Торольф, сміючись, з призирством. На півдні... З моїми братами!..

Гуннар. На півдні?

Йордіс скрикує. Гуннаре! Ернульф убив сина нашого Егіля!

Гуннар. Убив?.. Убив Егіля?! Горе тоді Ернульфові та всій його родині Торольфе... кажи прямо — чи цьому правда?

Сігурд. Гуннаре, Гуннаре, вислухай мене!

Гуннар. Кажи, коли тобі життя дороге!

Торольф. Ти мене не залякаєш. Почекай трохи, ось повернеться мій батько. Він вернеться сюди, як ворог! А ти, Йордіс, тішся поки словами, що я їх чув сьогодні з його уст: «Ще не заїде сонце, як Гуннар із жінкою перестануть пишатися своїм сином!»

Вибігає в середні двері.

Сцена четверта

Ті, що й були, але без Торольфа.

Гуннар з глибоким жалем. Убито!.. Убито! Мого маленького сина, мого Егіля вбито!

Йордіс дико. А ти, ти дозволив йому вийти! Навіть не помстився за Егіля?! Тебе всі назовуть ганебним негідником, коли...

Гуннар, божеволіючи. Меча мені!.. Сокиру! То були останні його слова! Вихопив сокиру в одного з присутніх і вибіг у середні двері.

Сігурд, хоче кинутись за ним. Гуннаре, опам'ятайся!

Йордіс, затримуючи його. Стій! Зостанься тут! Люди їх рознімуть. Я знаю Гуннара.

В юрбі, що зібралася коло середніх дверей, зірвався крик.

Сігурд і Дагні. Що це?

Голос із юрби. Торольф упав!

Сігурд. Торольф!? Пустіть мене туди!

Дагні. Брате мій! О, брате мій!

Сігурд кидається до дверей, в ту саму хвилину юрба розступається, пропускаяючи Гуннара назад.

Сцена п'ята

Ті, що й були, Гуннар, а потім слуга.

Гуннар, кидаючи сокиру коло дверей. Кінець! Я за Егіля помстився!..

Сігурд. Щастя твоє, коли ти на цей раз не поспішивсь занадто.

Гуннар. Не знаю, може бути... Ах, Егіль, Егіль, мій маленький хлопчик!..

Йордіс. Тепер усі до зброї! Наші друзі — нам допоможуть! У Торольфа месників багато!

Гуннар похмуро. Він сам найкраще помститься за себе; вдень і вночі стоятиме у мене перед очима.

Йордіс. Торольф одержав по заслугі. Діти відповідають за злочинства своїх батьків.

Гуннар. Так, це правда... Проте, я почувую, що до цього вбивства у мене на душі було ясніше.

Йордіс. Та ніч, коли десь ллється кров, здається завжди найстрашнішою; а протетить вона — і все минеться. Ганебними хитрощами оповив Ернульф свою помсту, він побоявся відкритого бою з нами. Він удав, ніби хоче миру з нами, і напав на нашу малу беззахисну дитину. А! Я все передчувала! Я знала, що Ернульф злий та лукавий, і добре зробила, що намовила тебе проти його та його лукавого кодла.

Гуннар. Так, ти це зробила! Та помста моя занадто мала в порівнянні з його злочинством. Він втратив Торольфа; але іще він має шестеро синів, а в мене — жодного, жодного немає.

Слуга, засапавшись, вбігає з середніх дверей.
Ернульф із фйордів іде сюди!

Гуннар. Ернульф?

Йордіс та інші вояки. До зброї! До зброї!
Дагні одночасно. Мій батько!

Сігурд, його наче охопило якесь передчуття. Ернульф!
О, Гуннаре! Гуннаре!

Гуннар, виймаючи меч. Вставайте всі! Всі мої люди до мене! Помстимося за вбивство Егіля!

Сцена шоста

Ті, що й були. Ернульф ввіходить, несуть Егіля на руках.

Гуннар, скрикуючи. Егіль!

Ернульф. Ось вам ваш маленький Егіль!

Усі, один до одного. Егіль! Егіль живий!

Гуннар, випускаючи з рук меча. Горе мені! Що я вчинив!

Дагні. О, Торольфе, брате мій!

Сігурд. Я так і думав.

Ернульф ставить хлопця на землю. Ось тобі, Гуннаре, твій славний хлопець.

Егіль. Батьку! Старий Ернульф зовсім не хотів мені вчинити злого, як ти казав, коли я виїздив.

Ернульф до Йордіс. Тепер я заплатив тобі викуп за смерть твого батька. Тепер, я сподіваюсь, ми можемо помиритись.

Йордіс, стримуючи хвилювання. Може бути!

Гуннар, наче прокинувся. Що це, — чи сон мені приснився недобрый?.. Ти, ти — повернув мені Егіля?

Ернульф. Як бачиш. Але знай, що смерть мало не торкнула його своїм крилом...

Гуннар. Так, я знаю.

Ернульф. І не радієш, що він повернувся?

Гуннар. Коли б ти повернув його мені раніш, — я зрадів би більше... Розкажи ж мені про все, що сталося.

Ернульф. Розказувать недовго. Корє не забув образи і хотів помститись. Він зібрав таких злочинців, як і сам, і подався разом з ними на південь Егіля шукати.

Гуннар. Корє! Тихо. А, тепер я розумію, що Торольф нам хотів сказати.

Ернульф. Я довідався про це. Не міг я такого злочинства допустити. Я не хотів платити викупу за смерть Йокуля і з охотою убив би тебе на горці,

Гуннаре, коли б на те пішло, але рід твій я мусів зберегти. І я разом із синами подався на південь доганяти Коре.

Сігурд тихо. Недобре діло тут сталося.

Ернульф. Коли я туди приїхав, — всі твої вояки, що Егіля охороняли, — лежали зв'язані на землі, а сина твого захопили вороги; вони б не помилювали його! Був гарячий бій! Давно вже я не бився так жорстоко. Коре і ще двоє поатікали, а всі останні міцно сплять, і вже ніхто їх не розбудить.

Гуннар схвильовано. А ти... твої всі, Ернульфе?..

Ернульф похмуро. Шестеро синів пішли за мною в бій...

Гуннар через силу. А вийшли з нього. .

Ернульф. Ні одного...

Гуннар із жахом. Ні одного! Тихо. І Торольф... Торольф!..

Усі стоять похмуро. Йордіс видимо переживає жорстоку внутрішню боротьбу. Дагні тихенько плаче біля почесного місця праворуч. Сігурд, тяжко засмучений, стоїть біля неї.

Ернульф після короткої павзи. Як тяжко бути широкою рясною сосною і раптом втратити всі свої віти в одну бурхливу ніч... Проте, людина змінє людину... Дайте мені келіха; я вип'ю його на честь моїх синів померлих. Один із Сігурдсової челяді подає йому келіха. Слава і честь вам... там, куди ви йдете тепер, мої сини хоробрі! Мідна брама не зразу зачиниться за вами, — багато йде за вами вбитих воєнків. П'є й віддає келіха назад. А тепер додому в Ісландію! Скінчився твій останній похід, старий Ернульфе! На цьому старому дереві залишилася ще одна тільки зелена гілка, і треба її добре берегти. Де Торольф?

Егіль до батька свого. Та покажи ж мені Торольфа, татку! Ернульф сказав, що він мені човна виріже і силу вікінгів на ньому.

Ернульф. Хвала всім добрим богам, що Торольфа не було з нами; коли б він... я б цього не пережив, хоч маю сил багато. Та чого ж він бачиться так довго? Завжди він перший зустрічав батька; нам здавалося обом, що ми й одного дня не можемо прожити у розлуці...

Гуннар. Ернульфе! Ернульфе!

Ернульф тривожно. Ви мовчите всі... Що сталося? Де ж Торольф?

Дагні. Сігурде, Сігурде! Він не знесе такої муки...

Гуннар перемагаючи себе. Старий.. ні... І все ж таки не можна більш мовчати...

Ернульф стурбовано. Сину мій! Де ж він?

Гуннар. Торольф убитий!

Ернульф. Убитий! Торольф! Га! Ти брешеш!..

Гуннар. Життя своє віддав би, щоб він був живий.

Йордіс до Ернульфа. Торольф сам був винен у тому, що сталося. Темними натяками він дав нам зрозуміти, що ти напав на Егіля і убив його. Ми з тобою розійшлися майже ворогами... ти нищив рід мій і раніш не раз... Крім того, Торольф поведився на бенкеті, як легковажний хлопчисько... На жарти ображався і сказав чимало слів недобрих... Тоді лиш Гуннар, доведений до сказу, підняв зброю на твого сина... І мені здається, мав за що.

Ернульф спокійно. Видно, що ти жінка, — багато витрачаєш зайвих слів. Для чого це? Торольф убитий — і скінчилась його сага (13).

Егіль. Коли Торольфа вбито, хто ж тепер зробить мені вікінгів маленьких?..

Ернульф. Так, Егілю... ми втратили наших вікінгів, і ти і я. До Йордіс. Твій батько так співав колись;

Того, хто стратить Йокуля в бою,
Рід його буде вічно карати...

І ти не забула подбати про те, щоб ці слова збулися. Мовчить хвилину, а потім звертається до одного з вояків. Куди його поранено смертельно?

Вояка. Просто в чоло.

Ернульф задоволено. Гм... це почесне місце, це добре, що він не повернувся спиною. А як упав він — до ніг Гуннарових чи в протилежний бік?

Вояка. Наполовину вбік, напів до Гуннара.

Ернульф. Виходить, помста наполовину. Ну, гаразд, побачимо...

Гуннар підходить до нього. Ернульфе, я знаю — всього мого двора змало, щоб повернути тобі втрату; проте, вимагай, від мене, чого хочеш... я на все готовий...

Ернульф, суворо обриваючи. Віддай мені Торольфове тіло і залиши мене... Де він лежить? Гуннар мовчки показує на середні двері. Ернульф робить кілька кроків, щоб вийти, але потім повертається і різно говорить до Сігурда, Дагні та інших, що хотіли були йти за ним. Сійте! Ні кроку далі! Чи ви думаєте, що Ернульфа треба проводити з будинку горя, як слабеньку жінку?! Лишайтесь тут, вам кажуть! Я ще маю стільки сили, щоб віднести Торольфа на берег! Спокійно, але твердо. Сина втратив я останнього і виходжу звідси бездітний, та ніхто не скаже, що бачив мене зламаним. Поволі виходить.

Сдена сьома

Ті, що й були, тільки без Ернульфа.

Йордіс неширо сміється. Нехай іде сам, коли хоче. Нам не треба багато вояків, щоб зустріти його, коли він повернеться до нас, як ворог. Ну,

Дагні, — мені здається, що твій батько останній раз виїхав з Ісляндії для того, щоб вимагати у нас викуп.

Сігурд, обурений. Соромся, Йордіс!

Дагні, так само. І ти ще можеш глузувати з нього? Глузувати... після того, що тут сталося?

Йордіс. Раз діло зроблено, ним треба вихвалитись. Я заприсяглася вранці, що помщуся і ненавидітиму Ернульфа і весь рід його. Я могла забути вбивство Йокуля, все інше, тільки не те, що Ернульф мене оганьбив! Він назвав мене підложницею! Нехай і так, — тепер я цього не соромлюсь: Гуннар тепер сильніший за твого батька; хоробріший і славетніший за Сігурда, твого чоловіка!

Дагні, обурено. Ти помилилась, Йордіс!.. Нехай же тепер всі знають правду — ти живеш під дахом боягуза!

Сігурд гаряче. Дагні, — що ти!

Гуннар. Боягуза?

Йордіс, сміється з призирством. Ти говориш безумні речі!

Дагні. Не буду більш мовчати! Я мовчала поки ти ганьбила мого батька та братів померлих; мовчала, поки був тут Ернульф. Не треба, щоб він знав, що Торольфа вбила негідна рука. Але тепер не слав більше Гуннара за його відважний подвиг в Ісляндії, — Гуннар твій — страхополох! Той меч, що лежав між тобою і тим лицарем, що тебе викрав, — висить на поясі мого чоловіка... а сбруч той, що ти зняла його з руки своєї тої ночі, — ти Сігурдові віддала. Знімає з руки обруч і високо підносить угору. Ось він!

Йордіс дико. Сігурд!

Маса. Сігурд, Сігурд вчинив той подвиг!

Йордіс тремтить од хвилювання. Він?! Він?! Гуннаре, чи тому правда?..

Гуннар зовсім спокійно. Все правда, крім одного, що я страхополох. Не страхополох я й не негідник.

Сігурд, схвильований. Ти не те й не друге, Гуннаре, і зроду ним не був. До всіх присутніх. В дорогу, вояки мої! В дорогу!

Даґні, повертаючись коло дверей до Йордіс. Хто ж тепер найвищий з вояків, — мій чоловік, чи твій?

Даґні виходить із Сігурдом та його всяками.

Йордіс до тебе. Тепер мені в житті одна лишилась дума, єдине завдання: Сігурд — чи я; один з нас мусить вмерти!

ТРЕТЯ ДІЯ

Та сама кімната в Гуннаровім будинку. День. Йордіс сидить на лаві проти меншого почесного місця і сукє тятиву. На столі перед нею лежить сагайдак та кілька стріл.

Сцена перша

Йордіс, витягаючи тятиву. Туга й міцна. Поглядає на стріли. Тяжкі та гострі... Поклавши руки на коліна. А руку ж де знайти?.. З запалом. Оганьбив! Оганьбив мене... Сігурд! Його я мушу більше всіх ненавидіти, я це бачу; два - три дні не мине, коли... Замислено. Але рука, рука; де б знайти тверду руку, щоб доручити їй це діло...

З середніх дверей виходить замислений Гуннар.

Сцена друга

Йордіс і Гуннар.

Йордіс, помовчавши. Як почуваш себе, дружинонько мся?

Гуннар. Погано мені, Йордіс; вчорашне не виходить у мене з голови, лежить на серці, пригнічує його...

Йордіс. Зроби, як я, — візьмись до діла.

Гуннар. Я цього хтів би... Павза. Гуннар ходить вздовж кімнати; помітив, що вона працює, підходить до неї. Що ти робиш?

Йордіс, не повертаючись до нього. Сукаю тятиву, як бачиш.

Гуннар. Тятиву... із власного волосся?

Йордіс, усміхаючись. Тут щогодини відбуваються дивні події, незвичайні. Ти вбив мого названого брата, а я од ранку сукаю оцю тятиву.

Гуннар. Йордіс, Йордіс!

Йордіс, глянувши на нього. Що?

Гуннар. Де ти була вночі?

Йордіс. Вночі?

Гуннар. Тебе не було в нашій спочивальні.

Йордіс. Ти звідки знаєш?

Гуннар. Мені не спался... тривожні сни мене опанували... все снівся бідний Торольф... Наче він прийшов до мене... я прокинувся і прислухатися почав... коли це... чую чудовий, ніжний спів; я встав і одчинив тихенько двері... ти сиділа тут біля вогнища, де синє й червоне полум'я палало... ти прилагоджувала стріли до дерева й співала над ними закляття.

Йордіс. Я робила те, що треба; міцні ті груди, що їх повинна сьогодні пробити моя стріла.

Гуннар. Я розумію тебе; ти хочеш Сігурда убити.

Йордіс. Гм... можливо!

Гуннар. Цього ти не дочекаєшся ніколи. Я не посзарюся з Сігурдом, як би ти не розпалювала мене проти нього.

Йордіс, усміхаючись. Ти думаєш?

Гуннар. Я це знаю!

Йордіс, подаючи Гуннарові тятиву. Скажи, Гуннаре, ти можеш її розсукати?

Гуннар, пробуючи. Ні; ти її зсукала дуже міцно й штучно.

Йордіс, устаючи. Норни (14) ще міцніше сукають свої нитки; ти їх ніколи не зможеш розсукати.

Гуннар. Таємні шляхи могутніх сил; ніхто їх не розгадає, ні ти, ні я.

Йордіс. Проте, я знаю добре, що Сігурд нам навіки зіпсує життя.

Гуннар стоїть у задумі. Павза.

Йордіс мовчки дивиться на нього. Про що ти думаєш?

Гуннар. Про сон, що снився мені недавно. Снилось мені, неначе я все таки зробив те, чого ти так хочеш. Сігурд лежав убитий на землі, а ти стояла біля нього—бліда, мов смерть. І я сказав: «Ну, що ж, тепер ти рада? Я все зробив, що ти хотіла». Ти засміялась і одповіла: «Ще більше була б я рада, коли б на Сігурдовім місці лежав би, Гуннар, ти».

Йордіс, нещиро сміється. Як же мало ти мене знаєш, коли тебе може так схвилювати такий безглуздий сон.

Гуннар. Гм... Скажи мені, Йордіс, чи тобі подобається оця світлиця?

Йордіс. Сказати правду, Гуннаре, вона мені здається іноді тісною.

Гуннар. Так, так... Я так і думав; один тут зайвий.

Йордіс. Мені здається,—двоє.

Гуннар, не чуючи, що вона сказала. Та все це треба полагодити.

Йордіс із питанням дивиться на нього. Полагодити? Ти хочеш...

Гуннар. Впоряджувати свої кораблі та вийти в море. Я хочу повернути собі честь та славу; бо я позбувся її, кохаючи тебе. Ти була мені дорожча за все на світі.

Йордіс, замислилась. Ти хочеш їхати? Так, так, це було б для нас обох найкраще.

Гуннар. З того самого дня, коли ми виїхали з Ісландії, я виразно бачив, що щастя в нас не буде. У тебе горда душа, і міцна вона, мов криця; іноді я майже тебе жахаюсь; але дивно як, — за це я наче більше всього і люблю тебе. Чарівна в тобі сила... Мені здається, що ти могла б примусити мене зробити і злочинство... Тихо хитаючи головою. Таємні сили норн... Сігурдові треба було б бути твоїм чоловіком!

Йордіс скрикує. Сігурдові?!

Гуннар. Так, Сігурдові. Тебе засліплює ненависть і бажання помсти; коли б не це, ти б оцінила його краще. Коли б я був такий, як Сігурд, я дав би тобі щастя.

Йордіс, хвилюючись, проте стримано. І ти думаєш, що Сігурд... що Сігурд зміг би...

Гуннар. Він має таку саму горду душу, як і ти.

Йордіс із силою. Коли так... Беручи себе в руки. Ах, все одно, все одно. Дико. Гуннаре, убий Сігурда!

Гуннар. Ніколи.

Йордіс. Ти хитрощами взяв мене собі за жінку, зрадою мене здобув, — забудьмо це! П'ять безрадісних років прожила я в цьому домі, п'ять довгих зим... Усе забуду з того дня, ксли Сігурда не стане.

Гуннар. Рука моя ніколи не підніметься на нього. Мимоволі відступаючи від неї. Йордіс, Йордіс, не спокушай мене!

Йордіс. Тоді доведеться мені пошукати собі іншого месника. Недовго кепкуватиме з мене і з тебе Сігурд! Ламаючи руки. З нею... з цією нікчемною жінкою... з нею сидить він тепер, може, насамоті — голубить її й сміється над нами; розказує їй, як він мене тоді образив, як він мене для тебе викрав. Розповідає, як потай він сміявся у темряві тієї ночі, коли я його не впізнала.

Гуннар. Ні, цього він ніколи не зробить, ні, ні!
Йордіс, із притиском. Сігурд і Дагні мусять вмерти!
Я не можу вільно дихати, поки вони живі! Підходять до нього, притуляється і палко шепоче. Гуннаре, коли ти допоможеш мені в цій справі, — я полюблю тебе, ти розумієш, стисну тебе в своїх обіймах так палко, так гаряче, як тобі й не снилося ніколи!

Гуннар, вагаючись. Йордіс! Ти змогла б...

Йордіс. За діло, Гуннаре! І закінчатся наші муки! Я ніколи більше не вийду з світлиці, коли ти в неї зайдеш, не говоритиму з тобою прикро, не гаситиму ніколи радісної усмішки на твоїх устах, я носитиму дороге хутро й коштовні шовкові тканини, підеш ти у похід — і я поїду з тобою разом, вийдеш у мирній справі — і я з тобою поруч; на всіх бенкетах сидітиму я біля тебе, наливатиму твого келіха медом, питиму разом із тобою й співатиму тобі чудових пісень, завжди веселитиму твоє серце!

Гуннар майже покійно. Правда? Ти хочеш...

Йордіс. Більше, вдесятеро більше зроблю я для того, — аби лише помститись! Помститися Сігурдові й Дагні, і я... замовкає, побачивши, що двері відчиняються. Дагні, ти?

Сцена третя

Йордіс, Гуннар і Дагні входять із середніх дверей.

Дагні. Поспішайся, Гуннаре, треба озброїти всіх людей!

Гуннар. Озброїти? Проти кого?

Дагні. Коре іде на вас з юрбою вигнанців. Він злий на тебе. Сігурд щойно не дав йому... Проте, хто може знати...

Гуннар, схвильований. Ось що зробив для мене Сігурд?

Дагні. Сігурд — твій вірний друг.

Гуннар. А ми, Йордіс, ми думали... Я ж казав в твоїх словах є сила чарівна; всяке діло здається мені добрим та чесним, раз ти його вимагаєш.

Дагні здивовано. Що ти говориш?..

Гуннар. Нічого, нічого. Спасибі за звістку, Дагні; піду й зберу своїх людей. Іде до дверей, але спиняється й вертається знову. Скажи мені, — як Ернульф?

Дагні, похиливши голову. Не питай. Учора він одніс на корабель Торольфове тіло; тепер на березі насипають високу могилу; у ній спочиватимуть мої брати.

Гуннар мовчки виходить у середні двері.

Сцена четверта

Йордіс, Дагні.

Дагні. До вечора нема чого ще турбуватись. Підходить ближче. Йордіс, я маю ще одну справу до тебе.

Йордіс. До мене? Після того, що сталося учора?

Дагні. Саме через те; я того сюди й прийшла. Йордіс, сестро, забудь про ненависть до мене; забудь оті слова, що горе й злії духи примусили мене тобі сказати. Прости мені все зле, що я тобі вчинила; повір мені, тепер я вдесятеро нещасніша за тебе.

Йордіс. Нещасна? Ти? Ти — Сігурдова жінка?

Дагні. Це я усьому винна; і те, що вийшла сварка, і що Торольфа вбито, і що знеславлено і Гуннара й тебе... Всьому тому я винна. Горе мені! Мені жилось так добре досі... А тепер — не знати мені більше щастя!

Йордіс, наче їй спала раптова думка. А раніш, цих п'ять довгих років — увесь цей час, ти теж була щаслива?

Дагні. Як можеш ти за це питати? Звичайно.

Йордіс. Гм... до вчорашнього дня і я була цього певна. Проте...

Дагні. Що хочеш ти сказати?

Йордіс. О, нічого особливого; поговоримо краще про щось інше.

Дагні. Ні, ні, Йордіс, скажи мені!

Йордіс. Мало ж ти радітимеш од того; проте, коли ти хочеш... Злісно. Пам'ятаєш, колись в Ісляндії, були ми на тинзі з Ернульфом, твоїм батьком, і сиділи разом з подругами нашими, як то личить жінкам... Коли це увійшло двоє чужих вікінгів...

Дагні. Сігурд і Гуннар.

Йордіс. Вони нам привітно вклонилися, сіли на ослін і точилася у нас з ними довго-довго весела розмова... Хтось із наших людей хотів довідатись, чого прийшли ці двоє вікінгів сюди, чи не для того, щоб на острові у нас обрати собі жінку. Тоді Сігурд сказав: «Не легко мені знайти собі жінку до серця». Ернульф на це засміявся і сказав, що в Ісляндії є багато чесних та заможних дівчат, а Сігурд на це: «Завзятцеві потрібна горда дружина. Та дівчина, що я собі оберу, не повинна задовольнятися спокійним життям. Вона мусить разом зі мною добиватися найвищої слави, їздити разом зі мною в походи, носити зброю, запалювать мене на боротьбу і не зморгнути очима перед помахом меча! Від плохої, полохливої жінки — мало буде мені чести». Чи не так говорив тоді Сігурд?

Дагні. Непевно. Так, він це казав, тільки...

Йордіс. Тільки про таку жінку мріяв він! Тільки така жінка могла б прикрасити собою його бурхливе життя; проте... з призи́рством. Тебе обрав він!

Дагні. Гірко. А!.. Чи ти думаєш...

Йордіс. Мабуть ти й поводитимешся так, як це й належить жінці високої чести, гордої душі: ти, мабуть,

вимагала від усіх пошани, щоб і Сігурд міг пишатися тобою,—чи правду я кажу?

Дагні. Ні, Йордіс, але...

Йордіс. Ти запалювала його на славетні перемоги, їздила скрізь за ним у зброї і рвалася у саму січу,—чи не так?

Дагні, глибоко схвильована. Ні, ні!

Йордіс. То ти була полохливою дружиною, і Сігурдові доводилось соромитись тебе?

Дагні, прибита. Йордіс! Йордіс!

Йордіс, усміхаючись зневажливо. Проте, ти все ж таки була щаслива ввесь цей час і сподіваєшся, що Сігурд може сказати те саме?

Дагні. Мовчи, мовчи! Горе мені! Ти показала мені мене саму...

Йордіс. З тобою тільки трохи пожартуєш, ти зараз же у сльози. Забудь про це. Поглянь, що я сьогодні зробила. Правда, я добре вмю гострити стріли? Бере кілька стріл зі столу. Дивися, які гострі!

Дагні. Умієш і кидати їх,—мігко цілиш, Йордіс! Все, що ти зараз мені сказала... я ніколи про це не думала... Спалахнувши. Але, щоб Сігурд!.. Щоб я увесь цей час лиш заважала йому й безчестила його... Ні, ні, цього не може бути!

Йордіс. Ну, годі! Заспокойся, Дагні, нічого цього й не було. Коли б Сігурд зостався такий, який був колись, хіба тоді... Він завжди мріяв колись, що стане найпершим вікінгом в країні. Тепер він меншим задовольнився.

Дагні. Ні, Йордіс, Сігурд має таку саму могутню душу, як і колись. Я добре розумію, що я не така дружина, якої він шукав,—він це ховав од мене, та більше цього не буде!

Йордіс. Що ж ти хочеш зробити?

Дагні. Я не хочу більше бути для нього тягарем, перешкодою.

Йордіс. Так ти думаєш...
Дагні. Тс... сюди ідуть.

Сцена п'ята

Йордіс, Дагні і слуга входять із середніх дверей.

Слуга. Сігурд-вікінг іде до нас.

Йордіс. Сігурд? Так поклич сюди Гуннара.

Слуга. Гуннар поїхав скликати на допомогу сусідів,—Коре ж збирається...

Йордіс. Гаразд, гаразд,—я знаю. Іди собі. Слуга виходить. Звертаючись до Дагні, що теж хоче вийти. Ти куди?

Дагні. Хочу вийти, щоб з Сігурдом не зустрічатись. Ми з ним розійдемося,—я це почуваю. І бачити його саме тепер—ні, ні, я не можу!

Виходить ліворуч.

Йордіс дивиться мовчки їй услід... і я її хотіла... Кінчає думкою, глянувши на тятиву. Нікчемна була б помста! Ні, так я вразила вірніше. Гм... смерть гірка, проте життя буває часом гірше від смерти.

Сцена шоста

Йордіс і Сігурд входять у середні двері.

Йордіс. Ти мабуть Гуннара шукаєш? Сідай же, він швидко повернеться. Хоче йти.

Сігурд. Зостанься тут, я шукав більше тебе, ніж його.

Йордіс. Мене?

Сігурд. І добре, що знайшов тебе саму.

Йордіс. Коли ти прийшов глузувати з мене, то мабуть було б краще, коли б у цій світлиці було повно людей.

Сігурд. Так, так. Я добре знаю, якої ти про мене думки.

Йордіс гірко. Чи я ж до тебе несправедлива?.. Ні, ні, Сігурде, ти отруїв мені усе життя. Згадай ганебний вчинок твій зі мною! Ти пробрався у мою світлицю і удавав, що мене любиш, а сам в душі — сміявся наді мною: кинув мене Гуннарові, бо непотрібна зовсім я була тобі; ти думав, що йому я більш до пари, ніж тобі. А сам виїхав з нашої країни і забрав з собою дружину, що була тобі за все миліша!..

Сігурд. Міцна та дужа людська воля; проте, славетними вчинками керує завжди доля, — так було і з нами, Йордіс!..

Йордіс. Правда; злі норни панують над світом; та невелику мають вони силу, коли ми сами не допомагаємо їм з нашої власної волі. Щастя належить тому, хто має досить сили, щоб боротися з нормами — і я тепер хочу це зробити!

Сігурд. Що ж ти хочеш зробити?

Йордіс. Я хочу помірятися силами з тими, хто панує наді мною! Та не будемо сьогодні говорити про це. У мене сьогодні ще багато діла. Сідає до столу.

Сігурд після короткої павзи. Ти готуєш Гуннарові добру зброю!..

Йордіс, смутно посміхаючись. Не Гуннарові, а проти тебе!..

Сігурд. Здавалося б, що це те саме.

Йордіс. Можливо, що й так. Коли мені пощастить помірятися силою з нормами — тоді ти й Гуннар рано чи пізно!.. Замовкає і, спираючись на стіл, з усмішкою дивиться на нього і говорить інакшим тоном. Гм... знаєш, що іноді буває зо мною? Я часто уявляю собі веселі малюнки: сиджу, заплющивши очі, і думаю: «Раптом іде на нас Сігурд Могутній, хоче

епалити нас разом з будинком -- мене і чоловіка. Усіх людей Гуннаркових убито... zostалися ми з ним удвох. Ось уже запалюють стріху... «Один постріл із сагайдака, — говорить Гуннар, — один-єдиний постріл може нас урятувати..» Але порвалась тятива. «Йордіс, одріж своє волосся та зсукай тятиву—це може врятувати нам життя!» Та я сміюсь. «Горіти, то й горіти! Життя для мене не варт мого волосся!»

Сігурд. Дивна сила в словах твоїх, Йордіс! Наближається до неї.

Йордіс холодно дивиться на нього. Ти хочеш сісти поруч?

Сігурд. Ти думаєш, я гніваюсь на тебе? Йордіс, слухай, ми востаннє говоримо з тобою; у мене так важко на серці, щось гризе мене ніч і день... Йордіс, я не можу так покинути тебе, не можу виїхати звідси, поки ти мене не зрозумієш, не пізнаєш краще...

Йордіс. Що ж ти хочеш зробити для цього?

Сігурд. Розказати тобі одну сагу.

Йордіс. Важку?

Сігурд. Важку, як саме життя.

Йордіс гірко. Ти хіба знаєш, що жити може бути важко?

Сігурд. Побачиш це сама, коли до кінця дослухаєш моєї саги.

Йордіс. Тоді розкажуй, а я працюватиму далі.

Він сідає на низенький ослінчик праворуч од неї.

Сігурд. Жили собі колись двоє вікінгів, і відпливли вони з Норвегії, шукаючи здобичі та слави: вони заприсяглися один одному на вічну дружбу і ніколи не розлучалися, хоч як далеко й залітали.

Йордіс. Цих двох вікінгів звали — Сігурд та Гуннар?

Сігурд. Ну, назовім їх хоч і так. Довго чи коротко плавали вони, нарешті, — приїхали до

Ісландії. Там жив старий вояка, що виїхав з Норвегії ще за часів короля Гаральда (15). Мав він дві дочки красуні: одна з них, його приймачка, — була все таки краща: вона була крім того і розумна, і духом міцна. Вікінги багато говорили між собою про неї і один одному признались, що зроду не бачили жінки кращої за неї. Так їм обом здавалось.

Йордіс напружено. Обом? Ти знов глузуєш з мене!

Сігурд. Гуннар мріяв про неї день і ніч, та й Сігурд, мабуть, теж; проте обоє мовчали, а по ній не знати було — чи до вподоби їй Гуннар; зате добре було знати, що не до серця їй Сігурд.

Йордіс, хвилюючись. Ну, далі... кажи далі...

Сігурд. А Сігурд все більше й більше про неї думав, та тільки цього ніхто не знав. От раз увечері був бенкет, і горда ця красуня запряглася, що її тільки той візьме за жінку, хто вчинить неймовірний подвиг, якого вона вимагала. Дуже забилось тоді Сігурдове серце, він так зрадив... Він почував в собі багато сили і знав, що зможе виконати її бажання. Та Гуннар, коли зостався з ним на самоті,—одкрив йому своє кохання... Сігурд промовчав про своє, і ось...

Йордіс скрикує. Сігурд, Сігурд! Опановує себе. Ця сага — правда?

Сігурд. Правда! Один з них мусів поступитись. Гуннар був мій найкращий друг. Я не міг зробити інакше... Ось як ти стала Гуннарові дружиною, а я взяв собі за жінку іншу.

Йордіс. І покохав її?

Сігурд. Я навчився її цінувати; кохав Сігурд тільки раз за все життя і тільки одну жінку в світі, а жінка ця відштовхнула його з першої ж зустрічі. Підводиться. Тут і кінець моєї саги. Нам треба розійтись. Прощай же, Гуннарова дружино,—ми більш не побачимось ніколи!

Йордіс, схопилася з місця. Ні, стривай! Горе нам обом! Сігурде, Сігурде, що ж ти вдіяв?

Сігурд здивовано. Я вдіяв?! Що з тобою?

Йордіс. І ти тільки тепер мені все розказав? Та ні, цього не могло бути! Це брехня!

Сігурд. Ми говоримо з тобою востаннє; кожне моє слово — щира правда; я хотів тільки, щоб ти судила мене не так суворо, саме через це я й хотів тобі все розказати.

Йордіс, мимоволі складаючи руки, дивиться на нього з глибоким здивованням. Кохав... Кохав мене... ти? Підходить до нього і притуляється, палко. Я тобі не вірю! Дивиться йому в очі і скрикує з жагучим болем. Так цьому правда... горе ж нам обом! Затуляючи обличчя руками, відходить од нього.

Сігурд з жахом. Йордіс!

Йордіс спокійно; крізь сльози та сміх. Стривай, стривай. Я хотіла тільки сказати... Кладе йому на плече свою руку. Сігурде, ти ж не скінчив своєї саги. Та горда жінка, що ти мені оце розказував про неї, вона теж... тебе любила!

Сігурд, одступаючи назад. Ти?

Йордіс опановує себе. Так, Сігурде, я тебе любила; тепер, нарешті, я це зрозуміла. Ти говорив, що я була до тебе непривітна; що ж зостається робити жінці? Чи я ж могла своє кохання виявляти? Тоді б була тебе неварта! Ти завжди був для мене найперший з вояків... І знати... і знати, що ти став чоловіком другій жінці!.. Це труїло мені розум і через це зростав у душі пекучий біль, якого я й сама гаразд не розуміла!

Сігурд, зворушений. Так, зле. Нещасливою ніткою заплутала обох нас норна!

Йордіс. Ти винний сам; муж мусить бути сміливий та дужий! Коли я ставила оті тяжкі умови для того, хто хотів мене узяти, — я думала про тебе; а ти, ти міг?!.

Сігурд. Я знав сердечне Гуннарове горе; тільки я міг йому допомогти. Другого вибору я не мав. І все ж... коли б я знав тоді те, що тепер знаю,— я не ручусь за себе... Кохання переможне...

Йордіс швидко. Ну, добре, Сігурде, на довгі роки нас розлучив випадок той; тепер розплутано цю нитку; тепер ми можемо мати нагороду.

Сігурд, хитаючи головою. Ні, не буде цього ніколи; ми мусимо розійтись.

Йордіс. Ні, ми не розійдемося ніколи. Я тебе люблю, я говорю це голосно тепер і не соромлюсь; моє кохання — не забавка, як у жінок безсилик! Коли б я була чоловіком — присягаюся всіма небесними силами — я й тоді любила б тебе так само, як тепер! Сігурде, один сміливий крок — і ми здобудемо щастя! Для нього варто зробити подвиг; ми обоє здобудемо собі волю, коли захочемо, — і виграємо гру

Сігурд. Здобудем волю? Що ти хочеш сказати?

Йордіс. Що тобі Дагні? Чим вона може тебе приваблювати? Вона тобі — не більше, ніж Гуннар мені, моїй душі... Чи треба нам жаліти ці два нікому непотрібні життя?

Сігурд. Йордіс! Йордіс!

Йордіс. Ну хай Гуннар зостанеться собі тут, а Дагні хай їде до Ісляндії з своїм батьком; я ж, у теляги закута, піду скрізь за тобою! Сігурд хвилюється. Не як твоя жінка піду я за тобою,— я вже належала другому, і живе ще та жінка, що була близька до тебе. Ні, Сігурде, не як твоя дружина,— а як ті жінки відважні — озброєна я їздитиму за тобою, вливатиму надхнення в тебе на боротьбу завзяту та вчинки славетні, щоб ім'я твоє лунало далеко по світах! У страшній січі — я буду ближче всіх до тебе, поділю з вояками твоїми всі злигодні та всі перемоги, а коли заспіває хтось про тебе пісню — співатимуть її про Сігурда та Йордіс разом!

Сігурд. Про це колись я марив так багато; тепер уже запізно. Між нами стоять Гуннар і Даґні і мають на це право. Я занапастив своє молоде кохання задля Гуннарівого щастя, і коли взяв уже на себе таку муку, то нехай же хоч немарно. І Даґні!.. Безстрашно, повна віри в мене,— покинула вона свою рідну оселю... Вона не мусить знати, що я в її обіймах нудьгував по Йордісі!..

Йордіс. І ти для цього хочеш навалити собі на плечі такий важкий тягар? Навіщо ж тобі дано тоді силу й мужність і всі найкращі дари душевні? І чи ж судилося мені і знов зостатись тут, у Гуннара в оселі? Ні, Сігурде, повір мені, тут знайдеться багато діла для такого лицаря хороброго, як ти... Ерік (16) царює в Норвегії; повстань проти нього; з непереможною силою рушимо ми вперед, будемо битись і боротися уперто—і доти не спочинемо, аж поки на Гаральдовім троні не сядеш, Сігурде, ти!

Сігурд. Йордіс, Йордіс! Я марив і про це колись за часів бурхливого юнацтва; та треба все забути... не спокушай мене!

Йордіс велично. То воля норн, — щоб ми ішли з тобою поруч! Цього змінить не можна; я бачу тепер ясно своє завдання. Прославити тебе на цілий світ. Ти — щодня, щохвилини стояв у мене перед очима; я намагалася вирвати тебе із свого серця, та не змогла; тепер це більше й непотрібно, коли я знаю, що ти мене кохаєш!

Сігурд, неширо, холодно. Коли так, — знай; я кохав тебе колись, тепер це вже минуло; я забув ті дні.

Йордіс. Сігурде, неправда! Я знаю собі ціну, — раз ти кохав мене, то не забудеш вже цього ніколи.

Сігурд, палко. Повинен я і хочу!

Йордіс. Нехай і так, проте — не можеш! Ти хочеш зруйнувати всі мої заміри?.. Тобі не пощастить цього

зробити! Не встигне вечір огорнути землю, —
Гуннар і Дагні знатимуть усе!

Сігурд. Га! Ти цього не зробиш!

Йордіс. Зроблю.

Сігурд. Виходить, я тебе зовсім не знаю; мені здавалось, що ти була великодушною колись.

Йордіс. Лихіїдні — лихі й думки; тидумав занадто добре за мене! Я хочу, я мушу їхати з тобою — в життя, на боротьбу! Мене придушує ця низька стеля тут у Гуннаровій оселі! Мені тут тісно!

Сігурд із силою. Проте, ти завжди ставила найвище добру славу. Ми з Гуннаром маємо багато причин для двобою. Що б ти зробила, коли б він загинув од моєї руки, — ти й тоді видала б нашу таємницю і поїхала б зо мною?

Йордіс здивовано. Навіщо ти питаєш?

Сігурд. Спочатку відповідай мені на запитання: що б ти зробила, коли б я твого чоловіка вбив?

Йордіс пильно дивиться на нього. Тоді б я мусила мовчати і не заспокоїлась би доти, аж поки не побачила б тебе убитим!

Сігурд, усміхаючись. Добре, Йордіс! Я так і знав.

Йордіс швидко. Та цього ніколи не буде!

Сігурд. Так мусить бути; ти сама кинула жереб: один з нас мусить вмерти!

Сцена сьома

Йордіс, Сігурд та Гуннар входять із челяддю в середні двері.

Гуннар, похмуро звертаючись до Йордіс. Те зерно, що ти посіяла, вже починає сходити.

Сігурд, наближаючись до нього. Що з тобою?

Гуннар. Сігурде, це ти? Що зі мною? Нічого особливого, все те, що я й чекав. Зразу ж, коли

твоя дружина Дагні принесла нам звістку про Коре, я осідлав коня й поїхав до сусідів просити допомоги.

Йордіс напружено. Ну?

Гуннар. Всі, до кого я звертався, — відповідали мені з неохотою; казали, що я нечесно обійшовся з Коре... Гм... і ще дечого багато говорили, та я того сказати вам не можу... Мене оганьбили! Про мене кажуть, що я зробив безчесний вчинок, і тепер вони говорять, що мати зо мною діло — для них — це ганьба!

Сігурд. Недовго це вважатимуть за ганьбу; не встигне вечір надійти — ти матимеш досить озброєних спільників проти Коре.

Гуннар. Сігурде!

Йордіс, тихо, тріумфуючи. А! Я так і знала!

Сігурд, примушуючи себе говорити з силою. Та після цього й миру нашому кінець. Ось вислухай тепер моє останнє слово, Гуннаре: ти вбив Торольфа, брата моєї дружини, і я викликаю тебе на герць, завтра доки зійде сонце!..

Йордіс, дуже схвильована, робить крок до Сігурда, але опановує себе і залишається стояти нерухомо.

Гуннар страшенно здивований. На герць!? Мене! Сігурде, ти жартуєш?!

Сігурд. Тебе викликано за звичаєм й законом. Бій буде не на життя, — на смерть! Один з нас мусить вмерти!

Гуннар гріко. А, я розумію! Ти з Йордіс розмовляв наодинці, і вона тебе знову розпалила...

Сігурд. Можливо. Напів до Йордіс. Жінка високої душі мусить берегти честь свого чоловіка. До челяді в глибині кімнати. А ви ідіть до Гуннарових сусідів, словістіть їх, що завтра він битиметься зі мною. Ніхто не посміє назвати страхополохом того, хто стане з вікінгом Сігурдом до двобою. Челядь виходить.

Гуннар швидко підходить до **Сігурда**, тисне йому руку і дуже схвильовано говорить. **Сігурде**, мій благородний брате! Тільки тепер я зрозумів тебе! Тепер ти хочеш життям своїм вернути мені честь, так, як раніш готовий був життя своє віддати за моє щастя!

Сігурд. Дякуй своїй дружині. Вона всьому виною. Завтра на світанку...

Гуннар. ...ми зустрінемося з тобою. М'яко Брате, візьми од мене доброго меча! Це дуже цінний подарунок.

Сігурд. Спасибі, нехай він краще висить тут. Хто знає, чи буде він мені потрібний завтра ввечері.

Гуннар тисне йому руку. Прощай, **Сігурде**!

Сігурд. Прощай, і бажаю тобі щастя!

Вони розходяться. **Гуннар** іде ліворуч. **Сігурд**, кинувши погляд на **Йордіс**, виходить у середні двері.

Йордіс після павзи, тихо в задумі. Завтра герць... Хто ж з них загине? Мовчить короткий час, потім раптово скрикує, наче щось твердо вирішила. Хто б з них не вмер, а з **Сігурдом** я не розстануся ніколи!

ЧЕТВЕРТА ДІЯ

Морський берег, той самий, що і в першій дії. Вечір. Іноді через розірвані хмари виглядає місяць. У глибині чорніє свіжа висока могила.

Сцена перша

Ернульф сидить спереду праворуч на камені без шапки, простоволосий, зіперся ліктями на коліна й закрив обличчя руками. Його вояки кінчають насипати могилу, частина з них присвічують смолоскипами. Після короткої павзи, з повітки для човнів, де яскраво палає багаття,— виходять Сігурд і Дагні.

Дагні, тихо. Він все ще сидить там. Затримуючи Сігурда. Не треба, не говори до нього.

Сігурд. Так, правда; ще занадто рано; нехай краще побуде сам.

Дагні іде трохи далі праворуч і дивиться з тихим жалем на батька. Який дужий був він учора, коли підняв і поніс Торольфове тіло, кріпився довго, поки могилу насипали; та коли всіх поклали в домовину й засипали землею та камінням — горе зовсім підтяло його, він наче раптом згас. Витираючи очі. Скажи мені, Сігурде, коли ти думаєш їхати додому, в Ісландію.

Сігурд. Коли затихне буря і я скінчу всі рахунки з Гуннаром.

Дагні. І тоді ти купиш землю, поставиш собі двір і ніколи більше не гулятимеш по морю?

Сігурд. Так, так, — я ж обіцяв тобі.

Дагні. І я смію вірити в те, що Йордіс мене одурила, коли казала, що я негідна тебе жінка?

Сігурд. Так, так, Дагні, вір моему слову!

Дагні. Тоді я знов спокійна і спробую забути все, що тут сталось. Довгими зимовими ночами ми будемо з тобою згадувати Гуннара, Йордіс та і...

Сігурд. Ні, Дагні, коли бажаєш нам обом добра, ніколи не згадуй мені Йордіс, коли ми вернемось в Ісляндію з тобою.

Дагні з тихим докором. За що ти так її ненавидиш? Сігурде, Сігурде, — це так неподібно до тебе.

Один із вояків підходить до Ернульфа. Могила вже готова.

Ернульф наче прокидається од сну. Могила? Готова... Так...

Сігурд. Побалакай з ним, Дагні!

Дагні підходить. Батьку, тут холодно; на ніч збирається буря.

Ернульф. Гм... не турбуйся, могила міцна, її насипано добре: їм тепло там лежати.

Дагні. Так; проте, тобі...

Ернульф. Мені? Ні, я не замерзну.

Дагні. Ти ж нічого не їв сьогодні; ходім додому, там вечерея жде.

Ернульф. Я не голодний.

Дагні. Алеж тобі недобре сидіти тут так нерухомо, повір мені, ти так не звик.

Ернульф. Правда. Щось душить, стискає груди, зідхнути не можна. Знову затуляє обличчя. Павза. Дагні сідає поруч нього. Павза.

Дагні. Ти ж завтра налагодиш свого човна і попливеш з нами до Ісляндії?

Ернульф не дивиться на неї. Що мені там робити? Ні, я хочу до моїх синів!

Дагні гірко. Батьку!

Ернульф, піднімаючи голову. Іди до себе і лиши мене. Ніч-другу погуляє навколо мене буря, і — кінець!

Сігурд. Що ти? Такі думки.

Ернульф. Тебе дивує, що я спочити хочу? Мій трудовий уже скінчився день, я поховав своїх синів. Палко. Ідіть од мене! Ідіть! Знову ховає обличчя.

Сігурд тихо до Дагні, що встає. Нехай посидить іще трохи. Не руш його.

Дагні. Ні, я хочу спробувати ще один спосіб... Я знаю батька. До Ернульфа. Трудовий твій день скінчився, кажеш ти? О, ні! Ти поховав своїх синів... Алеж ти скальд, не забувай цього. Хто ж піснею жалю вшанує їхню пам'ять?

Ернульф, хитаючи головою. Піснею?? Ні, ні. Вчора я ще міг би, сьогодні — вже постарівся.

Дагні. А все ж таки... сини твої були чесні вояки і заслужили жалібної пісні, а в нашому роді ніхто не заспіває її, крім тебе.

Ернульф, дивиться на Сігурда. Заспівати? Як на твою думку, Сігурде?

Сігурд. Я думаю, що так годиться; треба тобі зробити так, як вона каже.

Дагні. Що ж подумують твої сусіди в Ісландії: справлятимуть вони поминки по синах Ернульфових і нічим буде згадати їх, — бо пісні жалю ніхто про них не склав. Догнати синів своїх ти завжди встигнеш.

Ернульф. Ну, добре, спробую; а ти, Дагні, слухай, ти вирізьбиш потім цю пісню рунами (17) на дощі.

Вояки, із смолоскипами в руках, оточують Ернульфа. Ернульф мовчить короткий час і думає, потім починає:

Серце жаль стискає,
Де ти — радість браги?
Скальд ваш зажурився,
Сумні будуть саги.

Скальдів бог дар пісні
Дав мені одвіку;
Чи ж здола хто знести
Цю нудьгу велику?

Підводиться.

Люта Норна злісно
Стала на дорозі;
Відібрала радість,
Надіслала сльози.

Сім синів в Ернульфа
Грали соколами,
Згинули сини всі!
Сам я з ворогами.

Сім синів хоробрих
Радість моя — втіха,
Сивій голові цій
Грізний мур від лиха.

Мур той завалився —
Всіх синів убито,
Сива голова ця
Горем оповита!

Торольф — сину менший,
Соколе мій ясний!
Встань, поглянь, як плаче
Батько твій безщасний.

Ти весни був кращий,
Сонця був ясніший,
Перший між юнацтвом,
З лицарів славніший.

Під мечем ворожим
Впав ти, сину милий,
Ох, неначе серце
Тарчами здушили!

Норно, люта норно!
Син вже не прибуде...
Точить серце горе,
Жаль стискає груди!

Швидко меч підняти
Я вже не здолаю.
Силу Тора дайте,
Боги, вас благаю!

О, тоді помщуся
Я над ворогами,
А тоді вже ляжу
Поруч із синами...

Все більше й більше захоплюється.

Та чи ж все для мене
Згинуло з синами?
Ні, вродивсь я скальдом
І живу з піснями!

Рани всі тамує,
Стишує всі болі
Віща пісня скальда
У тяжкій недолі...

І нудьгу пекучу
Залива сльозами...
Тож синів заезятих
Славлю я піснями!..

Честь синам завзятим,
Слава вам вовіки!
В грізній січі, в бої
Ви склепили віки!

Будете ж ви жити
В Одіна Вальгалі,
Пісні дар великий
Стишує всі жалі!!

Тяжко зідхає, відкидає з чола волосся і говорить уже спокійно. Тепер старий Ернульф знову міцний та дужий. До вояків. Ходімо вечеряти, молодці; важкий трудовий день випав нам сьогодні. Іде з вояками в повітку.

Сцена друга

Сігурд, Дагні.

Дагні. Хвала високим у небі за те, що подали мені таку хорошу думку! Сігурдові. А ти хіба не хочеш піти з ними?

Сігурд. Ні, ні, я тут зостанусь. Скажи мені, — на завтра все готове?

Дагні. Все. Там на ослоні лежить полотно, що я його колись шовками гаптувала. Я знаю, що ти переможеш Гуннара, і через те й не плакала над ним, коли його робила.

Сігурд. Благаю всі небесні добрі сили, щоб ні одна сльоза не впала в тебе з ока через мене... Спиняється і дивиться ліворуч.

Дагні. До чого ти прислухаєшся?

Сігурд. Ти не чуєш... там?.. Показує ліворуч.

Дагні. Так, здається, над морем пролітає страшенна буря.

Сігурд робить кілька кроків углибину. Гм... Мабуть, жорстокий град випаде цієї ночі. Гукає. Хто йде?

Коре за сценою, ліворуч. Знайомі люди, Сігурде-вікінгу!

Сцена третя

Сігурд, Дагні і Коре виходить з лівого боку з юркою озброєних людей.

Сігурд. Куди ви поспішаєтесь?

Коре. До Гуннарівського двору!

Сігурд. З ворожими замірами?

Коре. Можеш бути певний. Ти став тоді мені на перешкоді, але тепер, мені здається, й тобі самому це буде до вподоби.

Сігурд. Можливо...

Коре. Я чув, що ти з Гуннаром посварився. Та коли станеться по-моєму—тоді він з кепською зброєю вийде проти тебе.

Сігурд. Ти задумав небезпечне діло; стережися, чоловіче!

Коре злісно сміється. То вже моя справа; проте, коли ти хочеш впорядити човни свої вночі, то ми тобі присвіtimo на славу! За мною всі! Сюди! Покає праворуч. Всі вони рушають праворуч углибину.

Сцена четверта

Сігурд, Дагні, потім Ернульф із своїми вояками виходить з лівого боку з дерев'яної повітки.

Дагні. Сігурде, Сігурде! Не допусти злочинства!

Сігурд швидко йде до повітки й гукає. Вставай з-за столу, Ернульфе! Помстися селянинові Коре.

Ернульф виходить із вояками. Селянинові Коре? Де ж він?

Сігурд. Іде проти Гуннара, хоче йому двір спалити з усім, що в ньому є.

Ернульф. Ха-ха — нехай! То він разом і за мене помститься Гуннарові та Йордіс. Потім я вже шукатиму Коре.

Сігурд. Ні, тоді вже ти його не знайдеш! Коли ти хочеш убити Коре, — шукай його сьогодні вночі: виконавши своє злочинство, він подасться в гори. Я викликав Гуннара на герць, і він од тебе не втече, хіба я сам... Але сьогодні вночі його треба од ворогів оборонити. Не хочу я, щоб такий негідник, як Коре, вирвав помсту з моїх рук!

Ернульф. Ти кажеш правду. Сьогодні вночі я боронитиму того, хто Торольфа убив, але завтра він повинен вмерти.

Сігурд. Він або я — будь певний!

Ернульф. Ходімо ж помстимося за Ернульфів рід! Всі — за мною!

Виходить із своїми вояками вглибину праворуч.

Сцена п'ята

Сігурд, Дагні.

Сігурд. Дагні, іди з ними... Я мушу зостатись чутка про герць уже розійшлася в народі, і я не можу зустрінутися з Гуннаром раніш призначеного часу; а ти йди стримувай та направляй батька. Нехай по честі робить; у Гуннаровім дворі жінок багато; не можна допустити, щоб постраждала Йордіс... або інші...

Дагні. Так, так, я йду. Ти все ж таки згадав про Йордіс. Який ти добрий! Спасибі тобі, Сігурде!

Сігурд. Іди, іди, Дагні!

Дагні. Іду. Проте, ми можемо не боятися за Йордіс; у неї в світлиці висить позолочена зброя, і вона сама зуміє себе оборонити.

Сігурд. І я так думаю; проте, піди на всякий випадок, направляй батька; доглядай за всіма і... побережи Гуннаріву жінку!

Дагні. Покладися на мене. До радісного побачення.

Виходить за всіма праворуч.

Сцена шоста

Сігурд, сам.

Сігурд. Уперше, брате Гуннаре, стою я беззброєний в той час, коли чига на тебе небезпека. Прислухається. Чути вигуки та брязкіт мечів. Вони вже коло двору... Хоче вийти праворуч, але спиняється і здивовано відступає. Йордіс! Вона іде сюди!..

Сцена сьома

Сігурд. Йордіс в короткому червоному убранні, в золотих телягах, шоломі, наколінниках та наручниках. Розпущене волосся; коло пояса невеличка тарча. В руках сагайдан із тятивою з волосся.

Йордіс поспішається, озирається назад, наче боїться, що за нею хтось женеться, підходить близько до Сігурда, хапає його за руку і глухо говорить. Сігурде! Сігурде! Ти його бачиш?

Сігурд. Кого? Де?

Йордіс. Вовка... там ось, близько... Він не ворушиться і не зводить з мене своїх червоних вогнених очей. Це вісник моєї смерті, Сігурде! Тричі він до мене приходив. Це визнача, що я сьогодні уночі загину...

Сігурд. Йордіс, Йордіс!

Йордіс. А, нарешті; він провалився крізь землю! Так, так, тепер він мене попередив!

Сігурд. Ти хвора! Ходім туди! Там краще...

Показує на повітку ліворуч.

Йордіс. Ні, я дочекаюсь тут. Недовго вже чекати.

Сігурд. Що сталося з тобою?

Йордіс. Що сталося? Не знаю... Ти сказав сьогодні правду, що між нами стоять Гуннар і Дагні; ми мусимо тікати від них і від життя; тоді ми будемо разом.

Сігурд. Ми? Ти хочеш сказати!..

Йордіс урочисто. З того дня, як ти взяв собі іншу за дружину, я стала беззахисною сиротою в світі. Все може людина своєму другові віддати, тільки не кохану жінку! Ти це зробив, і через те розірвав таємну тканину норн і два життя занастив... Якийсь таємний голос шепоче мені, що я вродилася така міцна духом на те, щоб підбадьорювати та підтримувати тебе в тяжкі хвилини, а ти вродився на те, щоб я в одній людині знайшла усе, що я вважаю великим та славетним! Я знаю, Сігурде, — коли б ми з тобою жили разом, не розлучалися ніколи, — ти був би вікінгом найпершим на землі, я найщасливішою жінкою у світі!

Сігурд. Тепер уже дарма жалкувати... Ти думаєш — солодке життя чекає тепер на мене?.. Щодня бути разом з Дагні і удавати те кохання, що від нього так ние мені серце... І все ж таки так мусить бути і змінить цього не можна.

Йордіс, запалюючись, з дикою жагою. Треба змінити! Нам з тобою немає місця в цьому житті! Ти бачиш цю тятиву? Я випущу з неї стрілу, і вона не схибить, влучить просто в серце; я співала чарівних пісень над нею! Накладає стрілу й натягає тятиву. Слухай... ти чуєш, як свистить повітря! Це — валки мертвяків! Вони вертаються в Вальгалу! Я викликала їх своїми піснями... Летімо ж і ми за ними!

Сігурд, відстулаючи. **Йордіс!** **Йордіс!** Я боюсь за тебе!

Йордіс, не слухаючи його. Жодна сила в цілім світі не змінить тепер нашої долі! О, так... Так може й краще, ніж те, коли б ти вибрав мене тут дружиною своєю в цьому земному житті. Сидіти коло твого вогнища й колисати твоїх дітей... Ні! Ні!

Сігурд. Сій! Твої чарівні пісні знесли тебе, — вони занастили твою душу! Ти хвора, Йордіс. З жахом. Дивись! Гуннарів двір палає...

Йордіс. Нехай горить, нехай палає! Світлиця там над зорями розкішніша й щасливіша, ніж Гуннарові рублені хати!

Сігурд. Егіль, син твій... Вони ж його уб'ють.

Йордіс. Нехай вбивають, — разом з ним уб'ють мою неславу!

Сігурд. Вони й Гуннара уб'ють, твою дружину!

Йордіс. Що мені до того? Сьогодні вночі я візьму собі подружжя і з ним піду світ-заочі в його світлицю! Так, Сігурде! Нехай так буде! Нема для мене щастя в цьому світі; на північ суне білий бог, не хочу я його чекати, старі ж боги вже не такі могутні, як колись... вони вже сплять... вони тепер, мов тіні... ось ми й поборемося з ними! Сігурде! геть з цього життя! Я посаджу тебе там на небесному престолі і сяду поруч із тобою!

Починається буря.

Слухай, слухай! Чуєш — летить наш почет! Бачиш, як ринуть несамовиті коні вороні? Один — мені, другий — тобі! Прикладає сагайдака до щоки й стріляє. Лети ж в останню путь!

Сігурд. Ти добре цілиш, Йордіс! Падає.

Йордіс із криком перемоги підбігає до нього. Сігурде, брате мій, — нарешті ти мені належиш!

Сігурд. Тепер ще менше, ніж колись! Наші шляхи розійдуться і там: я — охристився!..

Йордіс з жахом. Ти?! Ні, ні!

Сігурд. Бо білий бог моїм став богом. Король Етельстан навчив мене його шанувати, і ось тепер я йду до нього...

Йордіс у розпачі. А я!! Кидає сагайдак. О, горе мені! Горе!

Сігурд. Тяжке було моє життя з того часу, як вирвав я тебе із мого серця і Гуннарові віддав. Спасибі, Йордіс... тепер мені так легко, я вільний знову! Умирає.

Йордіс, тихо. Умер!.. Так я занастила свою душу!

Буря лютує.

Вони ізнов летять сюди! Я викликала їх. Ні, ні!.. Я не піду за вами, я не піду без Сігурда нікуди... Нема рятунку; вони мене побачили... Сміються, кивають, стиснули острогами коней... Кидається на край скелі вглибині. Ось наді мною вже... нікуди тікати. Нема куди схватись!.. Хіба туди, в морську безодню!.. Кидається вниз із скелі.

Сцена восьма

Ернульф, Дагні, Гуннар, Егіль та Ернульфові й Сігурдові вояки виходять потроху з правого боку.

Ернульф повертається до могили. Тепер спить спокійно; ми вже помстилися за вашу честь.

Дагні іде за ним. Батьку, батьку, я помираю з жаху! Стільки крові.. і ця буря... Ти чуєш, чуєш?!

Гуннар входить з Егілем на руках. Дай мир і притулок моїй дитині!

Ернульф. Гуннаре, це ти?

Гуннар. Так, Ернульфе, мою оселю спалено дощенту, челядь всю забито; я віддаюсь тобі на ласку — роби зо мною все, що хочеш!

Ернульф. Це Сігурдова справа! Ходімо всі в повітку, — тут дуже небезпечно.

Дагні. Так, так. Ходім, ходім... Іде до повітки і, впізнавши Сігурдове тіло, страшенно скрикує. Сігурд!.. Дружино моя! Вони його убили!

Кидається коло нього на землю.

Ернульф швидко підходить до них. Сігурде! Гуннар ставить Егіля на землю. Сігурда вбито? Дагні дивиться в розпачі на вояків, що обступили Сігурдове тіло. Ні, ні, цього не може бути! Він, певно, ще живий!.. Побачила сагайдак. А!.. Що це? Підводиться.

Ернульф. Ні, дочко, ти сказала правду зразу, — Сігурда вбито...

Гуннар, наче в нього раптово з'явилась якась нова думка. А Йордіс?! Чи була тут Йордіс?..

Дагні тихо, але з притиском. Не знаю; одно я тільки знаю, що сагайдак її був тут.

Гуннар. Я так і думав!

Дагні. Мовчи, мовчи! Тихо. О, як же вона його ненавиділа люто!

Гуннар тихо. Сама його убила... напередодні герцю... Бо все ж таки вона мене любила!

Всі здригаються. Дика валка летить у повітрі.

Буря реве.

Егіль із жахом. Батьку! Дивись! Дивись отам! Гуннар. Що ж там?

Егіль. Там угорі — все коні вороні!..

Гуннар. То хмари, сину.

Ернульф. Ні, ні, то валка мертвяків. То мертвяки летять в Вальгалу!..

Егіль скрикує. І мати з ними разом!

Дагні. Дитино, — що ти кажеш?

Егіль. Там... попереду... на воронім коні! Батьку
батьку! Перелякано притуляється до батька. Коротка павза
буря пролітає далі, стихає; хмари розходяться, і місцевість
заливає лагідне місячне сяйво.

Гуннар тихо з горем. Так; Йордіс, певно, вже
немає між живими...

Ернульф. Мабуть, що так, Гуннаре! А мені
треба було більше їй помститись, ніж тобі. В велику
ціну стала нам обом ця зустріч... Ось тобі моя рука,
нехай же мир та приязнь живуть завжди між нами!

Гуннар. Спасибі, Ернульфе! Тепер в дорогу; я
до Ісландії вирушую із вами!

Ернульф. Так, у дорогу, до Ісландії! О, довго
пам'ятатимуть нащадки наш славний похід!

І славнії вчинки могутніх завзятців,
Що билися тут на чужих берегах,
Уславить Ісландії владар останній
В північних країнах, в безсмертних піснях!

ПРИМІТКИ

1. Шхери — дрібні острівці і скелі, надводні і підводні, що творять досить широкий пояс вздовж скелистих берегів. Найчастіше шхери розвинуті сильно вздовж берегів, поритих фйордами, як прим. у Норвегії, Гренляндії, Фінляндії.

2. Тарча — зброя середніх віків, щит із залізною рукавицею.

3. Вікінги — провідники норвезьких (нормандських) воєнних дружин середньовіччя, а також і члени цих дружин. Головним заняттям вікінгів були торгівля і морські грабежі. Вікінги вибирались із Норвегії на великих човнах, запливали часом досить далеко від рідного краю, граблячи по дорозі прибережні оселі, а то й зустрічні кораблі. Відважні мореплавці - вікінги вже в 8 столітті запливали до берегів Англії, Ірляндії, Ісландії і навіть далеко на південь, до Італії. Деколи їм удавалось захопити цілі землі, і вони осідали там постійно (Нормандія у Франції, Сіцилія, Ісландія). Побували вони і на Україні, де відомі були як «мур-мани» і «варяги». Прямими потомками колишніх вікінгів є мешканці сьогоднішньої Ісландії. В інших країнах, в яких удавалось їм осісти, творили вони панівну касту і скоро асимілювались з місцевим населенням.

4. Гельголанд — маленький скелистий острів у Німецькому морі, 47 км від берега, з давніх часів сильно укріплений пункт, за час імперіялістичної війни — морська база німецької фльоти. 1921 р. укріплення Гельголанду знищено.

5. **Ф й о р д и** — численні морські заливи, що ними порізане сніжисте побережжя Скандінавії.

6. **Ісландія** — острів у північно-східній частині Атлантичного океану, тепер королівство в унії з Данією, заселене потомками колишніх норман (вікінгів). Населення займається переважно скотарством і рибним промислом. Тепер Ісландія нараховує 100 тисяч мешканців. У 9-му столітті Ісландія була поділена на цілу низку дрібних держав, патріархально устроєних, що в другій половині 10 століття злилися в одну державу із владою в руках аристократії. 1264 захопила Ісландію Норвегія, а в 1380 р. Ісландія, разом з Норвегією перейшла під владу Данії. Робітничий рух в Ісландії незначний, комуністичної партії Ісландії немає, але комуністи користуються великим впливом в робітничих організаціях Ісландії, що почали оформлюватись останніми роками.

7. **Етельстан** — англійський король (925 — 940 р.), законодавець і реформатор народньої освіти в Англії. Часто використовував він сили вікінгів у війнах, що їх провадив із шкотами і данцями, наймаючи цих сміливих мореплавців для морської служби.

8. **Вальгала** — місце перебування героїв-воїнів, що полягли в боях, як це розказує скандінавська мітологія. Цим воїнам usługовують валькірії, мітичні воєнні дівчата. Перекази про Вальгалу походять від переказів старогерманських племен і виявляють собою психологію воєнної аристократії старинних часів. У народніх легендах і переказах норвежців оповідання про Вальгалу і валькірій ще досі находять свій відгук.

9. **Біармія** — країна на північних берегах Білого (Північного) моря, що її відкрили норвежці в 9 столітті. З цією країною зв'язане багато легенд і переказів у скандінавців.

10. **Оркейські острови** — група островів у Атлантичному океані, на північ від Англії, куди в середніх

віках запливали норвезькі мореплавці — вікінги. За час імперіялістичної війни 1914 — 1918 рр. Оркнейські острови були важною базою для англійської військової фльоти.

11. **Берсерки** — в скандінавській мітології хоробрі і дикі лицарі, що під час бою діставали надлюдську силу і могли перекидатися в справжніх диких звірів. Відгуки цього старовинного повір'я ще досі находимо в сагах норвежців.

12. **Скальди** — староскандінавські народні співці, що оспівували в своїх творах геройські подвиги мітичних героїв та перекази минулого Скандінавії.

13. **Саги** — народні перекази і легенди у скандінавських народів.

14. **Норни** — в скандінавській мітології богині війни, воєнні діви.

15. **Гаральд** — ярл (король) Норвегії в 9-му столітті (названий також Гаральд Гарфагар). В ті часи Норвегія була поділена на численні малі державки, які находились під пануванням поодиноких ярлів, що вели із собою безнастанні війни. Гаральдові, що найшов підпертя у дрібних землевласників, удалось на деякий час об'єднати Норвегію під своїм пануванням. За його часів Норвегія прийняла християнство, що стало причиною нових війн.

16. **Ерік** — шведський король (помер 994 р.), який деякий час був королем Норвегії (по смерті Гаральда). В тих часах велись завзяті війни між Норвегією і Данією, що претендувала на володіння цілим Скандінавським півостровом. Ім'я Ерік носили і інші шведські королі, ім'я це надавано і легендарним скандінавським героям.

17. **Руки** — письмо старинних германців, що повстало на основі латинського письма, зміненого відповідно до того матеріялу, на якому вирізувано букви, тобто до дерева, отже характером своїм письмо просте і гостре. По-

встало це письмо спершу в південних германців і розповсюдилось відтак на цілу північну Європу, в тому числі і на Скандінавський півострів. Повстало воно правдоподібно в II-III століттю і продержалось в ужиттю аж до XIII століття (Скандінавія), з деякими змінами. Найдено дуже багато пам'ятників із каменя та заліза, на яких вириті написи рунами. В Скандінавії переховуються і деякі рукописи, писані цим письмом.

А. Б.

КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЦТВО

„РУХ“

Харків, вул. 1-го Травня, 11

КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО

- Алчевська Х. Люїза Мішель. Драм. поема.
Андрієнко І. Рибальська легенда. Роман.
Андрієнко І. Забутий острів. Роман.
Бехер Й. Банкір на бойовищі.
Ванченко П. Клопіт цирульника Еміля Термана.
Винниченко В. Намісто. Оповідання.
Вороиний М. Твори. Поезії. Повна збірка.
Вазов. І. У ярмі. Роман.
Войніч Є. Джек Раймонд. Роман.
Гак А. Паразити під мікроскопом.
Гедзь Ю. Тіж і Мирон Гречка.
Голота П. Бруд. Повісті і оповідання.
Горбань М. Слово і діло.
Гордієнко К. Три комунарки. Оповідання.
Гриневичева К. Шеломи в сонці.
Горбань М. Козак і воївода.
Дюма О. Королева Марго. Роман.
Едіб Халіде. Вогняна сорочка. Повість.
Загоруйко П. Манівцями. Роман.
Золя Е. Напад на млин.
Ібсен Г. Північні велетні.
Келлерман Б. Брати Шеленберги. Роман.
Кобринська Н. Вибрані твори.
Ковалів С. Галицька Каліфорнія.
Крушельницький А. Буденний хліб.
Курган Ф. Машкара. Оповідання.

КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЦТВО

„РУХ“

Харків, вул. 1-го Травня, 11

- Левицький О. Історичні оповідання.
Левицький О. По судах гетьманщини.
Лісовий П. З дороги. Нариси.
Мамонтов Я. Його власність. П'єса.
Мольєр Ж. Вибрані комедії.
Могуєв Хаджі Мурат. Ворота Багдаду.
Нечай П. Ромби і квадрати. Роман.
Ніріжний В. Гаркуша. Роман.
Ординець-Костровицький М. Анна Русинка.
Петров В. Романи Куліша.
Пчілка О. Оповідання.
Скот В. Талісман. Роман.
Сауер Н. Ціна людини.
Срезневський „Майоре, майоре!“
Толстой Л. Казки. Повість.
Українка Леся. Вибрані оповідання.
Франко І. Навернений грішник.
Хоткевич Г. Авірон. Повість.
Цанкар Я. Наймитська правда. Повість.
Чехов А. Мужики. Оповідання.
Чмельов С. Собі дорожче. Гуморески.
Шопинський В. Жебрацька Америка.
Ян О. Зелені осли. Оповідання.
Яновська Л. Твори, т. I. Оповідання.
Ярина В. Роси. Оповідання.

КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЦТВО Р У Х

**Харків 10, вул. 1-го Травня, 11
Телефон 29-84**